Pandit Lekhram Vedic Mission has been formed to work upon the objectives dear to the heart of Dandi Swami Virjanand, Rishi Dayanand and their ardent followers like Pandit Lekhram, Swami Shraddhanand, Swami Swatantranand, etc. We shall strive to propagate Vedic views on both the religious and temporal aspects of human life. We shall strive to propagate the vedic views of Maharshee Dayanand Saraswati through various events/programs, seminars, books, audio, video, and discussions at various forums including social media etc. We shall try to publish magazines for spreading views on Vedic knowledge, aryan history and for the enrichment of Samskrit and Hindi. We shall promote Gurukul education system and focus on arsh vidya, vocational-training, handicrafts, family based production-units as well as globalistic and holistic education system thru it. Further, we plan to work to improve the population and quality of animals like indigenous cow (A2 breeds) and other farm, load-bearing and milch animals. We shall also work for the cause of enforcement of prohibition of drugs, alcohol and tobacco, etc and initiate people's awareness and movement against smoking, alcoholism, gambling, flesh-trade, porn, slavery and drug abuse. We shall try to create awareness about and address some of the social evils, such as, female foeticide, dowry, empowerment and participation of women in learning and teaching vedas and decision making, etc. We plan to present a vedic socio-econo-politico alternative to human society suffering from the ill effects of the detrimental models of capitalism, communism, socialism, liberalism, anarchism, individualism, collectivism, gender-struggle, racism, caste by birth-ism, etc.

Our society may consider supporting, cooperating and co-ordinating with other organizations working to achieve similar objectives. We shall promote the ideals of national unity and international peace and amity through globalization of vedic literature, philosophy and social-economic-political ideals. We shall strive to promote communal and social harmony, and the brotherhood of humankind, as enshrined in the vedas. We shall collect funds and spend them in achieving the above objectives.

We request all our subscribers to help us in disseminating the teachings of the vedas. You all are requested to propagate the message of Vedas and please spread these PDF files as much as u can. For downloading more books related to vedic philosophy please visit <http://aryamantavya.in/>

Thanks & Regards
Arya Mantavya Team
Pandit Lekhram Vedic Mission

with liquor. Griffith's translation of the word is better which we have adopted "O Lord of rapturous joys."

(१७६१) (द्विता) – वृत्रहन्तृरूपेण शतक्रतुरूपेण च क्रतुरिति प्रज्ञानाम निघ० ३।६) तस्मात् सर्वज्ञः

(१७६२) (सोमानांपाता) - उत्पादितानां पदार्थानाम् षू - प्रसवैश्वर्ययोः पाता – रक्षिता पा – रक्षणे ।

(१७६४) (सुवृक्तिम्) स्तुतिं दुर्गुण त्यागं च वृजी – वर्जने । सुवृक्तिभिः सुप्रवृत्ताभिः स्तुतिभिः इति यास्काचार्यो निरुक्ते २।२४ सुष्ठु वर्जनमिति दयानन्दर्षिः ऋ० ५।४१२ भाष्ये ।

(१७६५) (सत्रा) सत्यम् सत्रेतिसत्यनाम (निघ० ३।१०) (हर्यश्वाय) - हरिः –पापहर्ता सर्वव्यापकश्च परमेश्वरः तस्मै, अशूङ् व्याप्तौ अथवा हरय इति मनुष्यनाम (निघ० १।१५) एष वै वृषा हरिर्य एष तपति (शत० १।१४।३।१।२६) इत्थं सर्व मनुष्येषु सूर्यादिषु चव्यापकः परमेश्वरो हर्यश्वस्तस्मै

(१७६७) (शिक्षेयम्) - दद्याम् शिक्षतिर्दान कर्मा निघ० ३।२०)

(१७६८) (अद्रेः) - पर्वतस्येव ध्रुवनिश्चयस्य (निघ०३।५) ।

(१७६९) (तुरस्य) - दुःखसागरात् तारकस्य तृ - प्लवन सन्तरणयोः

चतुर्थः खण्डः

Section IV

१ २ २१ २र ३ १ २ ३ १ २
(१८०१) ओं प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिन्द्राय शूषमर्चत । अभीके
३ २ ३ २ ३१ २ ३ २ ३ १ २
चिदु लोककृत् सङ्गे समत्सु वृत्रहा । अस्माकं बोधि
३ १ २र ३१२ ३ २३ ३ १ २
चोदिता नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥

सुदाः पैजवन ऋषिः । इन्द्रो देवता । शक्करीछन्दः ।

1801. O men ! praise ye the inviolable might of that God Who makes us firm in battles (internal as well as external) in the close conflict, Who is the Slayer of sins and the Giver of knowledge. Let Him attend to our solmen prayers and grant that the relaxed strings of our enemies' bows be broken in pieces. Let us also overcome by His Grace the internal enemies like lust, pride, anger etc.

(१८०२) ओं त्वं सिंधूँरवासृजोऽधराचो अहन्नहिम् । अशत्रुरिन्द्र जज्ञिषे विश्वं पुष्यसि वार्यम् । तं त्वा परिष्वजामहे नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ॥

सुदासः । इन्द्रः । महापंक्तिश्छन्दः ।

1802. O God ! Thou createst the oceans and waters which flow downward, and strikest through the all - eveloping cloud; Thou art without a foe, the Preserver of every valuable thing. We embrace Thee. Let the strings of our internal enemies like lust, anger, pride etc. be broken into pieces.

(१८०३) ओं विषु विश्वा अरातयोऽर्यो नशन्त नो धियः । अस्तासि शत्रवे वधं यो न इन्द्र जिघांसति । या ते रातिर्ददिर्वसु नभन्तामन्यकेषां ज्याका अधि धन्वसु ।

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1803. Destroyed be all malignities and the ideas of miserliness that some times overpower our minds. Let our intellects always be dedicated to Thee, O God ! Cast Thy

bolt at the foes who would smite us dead and be to us a liberal Bestower of wealth. The weak bow strings of our weak internal foes like lust and anger break upon Thy Sight O Lord.

१२३ ३१२ ३१२ २र ३ १ २
(१८०४) ओं रेवाँ इद्रेवत स्तोता स्यात् त्वावतो मघोनः ।
१२ ३१ २
प्रेदु हरिवः सुतस्य ॥

मेधातिथिः प्रियमेधश्च । इन्द्रः । गायत्री ।

1804. O Lord of all men ! Rich be the praiser of one Rich and liberal like Thee. High rank be his who drinks deep of the divine juice of Thy devotion.

३ २ ३ २ ३ १ २३ १ २ ३ १ २र
(१८०५) ओ३म् उक्थं च न शस्यमानं नागो रयिरा चिकेत ।
१ २ ३२ ३ १ २
न गायत्रं गीयमानम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1805. For translation, please refer to the mantra no. 225 on P. 128 and for notes to P. 130.

१ २ २ २ ३ १ २र३ १ २
(१८०६) ओं मा न इन्द्र पीयत्नवे मा शर्धते परा दाः ।
१ २ ३ १ २
शिक्षा शचीवः शचीभिः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1806. O God ! kindly never deliver us over to the violent disrespectful and the proud. Never permit us to be conquered, but by Thy acts, O Almighty Lord, teach us to vanquish all evils and evil doers. Help us with power and wisdom. Teach us by Thy Acts O Lord.

१२ ३ १२ ३२३ १ २ ३ २
(१८०७) ओ३म् एन्द्र याहि हरिभिरुप कण्वस्य सुष्टुतिम् ।

३ २ ३२ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥

नीपातिथिः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

1807. For translation, please refer to the mantra no. 148 on P 189 and for notes to P. 192.

२ ३ २ ३ १२ ३२३ १ २ ३ १ २
(१८०८) ओ३म् अत्रा वि नेमिरेषामुरां न धूनुते वृकः ।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्।

1808. As a wolf shakes a flock of sheep, the meditation of God shakes (changes) the hearts of even those sinners who approach Him sincerely.

२ २ ३ २ ३ १२ ३२ ३ १ २र
(१८०९) ओ३म् आ त्वा ग्रावा वदन्निह सोमी घोषेण वक्षतु।
३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १२ ३१ २
दिवो अमुष्य शासतो दिवं यय दिवावसो ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1809. O God! may a devotee singing songs in Thy praise and uttering hymns of prayer bring Thee in his heart. [May he succeed in meditating upon Thee and realise Thee.]

१२ ३ २ ३ १ २१ १ २
(१८१०) ओं पवस्व सोम मन्दयन्निन्द्राय मधुमत्तमः ॥

जमदग्निः । सोमः द्विपदा गायत्री ।

Metrical Translation::–

1810. O Wine Divine, Thou be ever mine
Making me pure and fine.
Thou art sweetest to my soul
I drink Thee deep attaining Goal.

१ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३१ २
(१८११) ओं ते सुतासो विपश्चित: शुक्रा वायुमसृक्षत ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

1811. Wise men, full of the wealth of wisdom and devotion and becoming true sons of God, shining on account of the observance of Brahmacharya (continence and self-control) and being pure, realise the Omnipotent Lord within their hearts.

१ २ ३१ २ ३२ ३ १२
(१८१२) ओ३म् असृग्रं देववीतये वाजयन्तो रथा इव ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

813. The wise devotees desiring strength have been sent forth to attain God like chariots speeding in the race.

आवश्यकटिप्पण्य:

(१८०१) (पुरोरथम्)—पुरस्तात् विद्यमानं स्थिरं बलम् रथ:— स्थिरते- र्वास्याद् विपरीतस्येति यास्काचार्यो निरुक्ते (९ ११) शूषमिति बलनाम (निघ० २ ९) (लोककृत्) ज्ञानदाता लोकयति दर्शयति परमात्मानमिति लोको ज्ञानम् लोकृ–दर्शने ।

(१८०२) (अद्रिम्) – मेघम् (निघ० १।१०)

(१८०३) (अर्य:) कदाचित् आगन्त्य: प्राप्तवत्यो वा ऋ–गतिप्रापणयो:

(१८०४) (हरिव:)- सर्वमनुष्य स्वामिन् हरय इति मनुष्यनाम (निघ०२।३)

(१८०६) (पीयत्नवे)-हिंसकाय पीयति हिंसा कर्मेति यास्काचार्यो निरुक्ते ४।२५)

(शर्धते) - बलवतेऽभिमानिने शर्ध इति बलनाम (निघ० २।९)

(१८०८) (नेमि:) - नयनम् भगवन्तं प्रति मनस:, परमेश्वरस्य ध्यानमित्यर्थ:

(१८०६) (ग्रावा) - स्तोता विद्वान् गृणातिः स्तुतिकर्मा (निघ० ३।५)
विद्वांसोहि ग्रावाणः-- (शत० ३।६।३।१४)
घोष इति वाङ्नाम (निघ० १।११)

(१८११) (शुक्राः)– दीप्ताः शुक्रत्वगुणेन पवित्रा वा शुचिर्-पूतीभावे
वायुम - सर्वगतं जगच्चालकं वा सर्वशक्तिमान्तं भगवन्तम् वा-
गति गन्धनयोः वायुर्वातेर्वा वेतेर्वा स्याद् गतिकर्मण इतियास्का-
चार्यो निरुक्ते १०।१)

पञ्चमः खण्डः

Section-V

३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १
(१८१३) ओ३म् अग्निं होतारं मन्ये दास्वन्तं वसोः सूनुं
२र ३ १ २ १ ३ २ ३१२ २ ३ १ ३
सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् । य ऊर्ध्वया
३२ ३२ १ २ ३ २ ३२ ३ १ २ ३ १२
स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा । घृतस्य विभ्राष्टिमनु-
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
शुक्रशोचिष आजुह्वानस्य सर्पिषः ॥

परुच्छेप ऋषिः । अग्निर्देवता । अत्यष्टिश्छन्दः ।

1813. For translation, please refer to the mantra no. 465 on P. 244 and for notes to P. 245 to which an important note is added.

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
(१८१४) ओं यजिष्ठं त्वा यजमाना हुवेम ज्येष्ठमङ्गिरसां
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ १२
विप्र मन्मभिर्विप्रेभिः शुक्र मन्मभिः । परिज्मान-
३ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ १२३
मिव द्यां होतारं चर्षणीनाम् । शोचिष्केशं वृषणं

२ ३२उ ३ १२ ३२३ १२
यमिमा विशः प्रावन्तु जूतये विशः ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् ।

1814. O Omniscient Resplendent God ! We worshippers call on Thee as the Most Adorable, the Greatest Leader with the Vedic hymns which give us knowledge and fill us with wisdom. Thou pervadest all beings and art like the Sun giving happiness to men. Thou art Resplendent Rainer of felicites Whom all people should throughly know and deeply love so that Thou may speed them on or lead them to emancipation.

२उ ३ २ ३ १ २ ३१ २ ३ १ २ ३ १२
(१८१५) ओं स हि पुरू चिदोजसा विरुक्मता दीद्यानो भवति

३१ २३१ २र ३२ ३२ ३ २ ३ १ २ ३
द्रुहन्तरः परशुर्न द्रुहन्तरः । वीडु चिद्यस्य समृतौ

२ ३ १२३ २ ३२ ३ १२ १ २
श्रुवद् वनेव यत् स्थिरम् । निष्षहमाणो यमते

१ २ ३२ ३ १ २
नायते धन्वा सहा नायते ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1815. He by His shining powerful might blazing forth, slays the wicked Who hate noble persons, like an axe which cuts into pieces the trees. By meeting with Him the firm impenetrable fortess of sins is swept away as if it were a stream of water, Who pressing on, subues and control all. He never recedes, just as brave archers never draw back. [He never leaves the world, but at the same time is never attached to it. He is never caught in its snare.]

आवश्यकटिप्पण्यः

(1813) How strange that though the adjectives used in this and other Mantras are like जातेवदसम् which Griffith

rightly translates as "who, knoweth all that is even as the sage who knoweth all," which I have adopted as it is correct and coveys the sense of the original, yet he considers this to be the praise of the fire and not Omniscient Supreme Being. The same is the case with Rev. Stevenson who translates "जातवेदसम्" correctly as the "Knower of all things"! and yet thinks that all this is in praise of material fire.

(१८१४) (ज्येष्ठम् अंगिरसाम्) – नेतृणां श्रेष्ठम् अंगिरा वा अग्निः (शत० ६।४।४।४) अग्निः कस्मादग्रणीर्भवति (निरुक्त ७।१) तस्मादग्रणीनां नायकानां ज्येष्ठं श्रेष्ठं श्रेष्ठमित्यर्थः (विप्रेभिः मन्मभिः) – विशेषेण ज्ञानद्वारा पुरयद्भिर्मननीयैः मन्त्रैः (प्रावन्तु) सम्यग् जानन्तु प्रीतिं च कुर्वन्तु अत्र धातोरनेकार्थेषु अवगम प्रीत्यर्थयोर्ग्रहणम्।

(१८१५) (वनेव) – जलमिव वनमिति उदकनाम (निघ० १.१२)

नवमप्रपाठके द्वितीयोऽर्धः

BOOK IX CHAPTER II

२ ३ १ ३ २३ २ ३ १ २ ३१२
(१८१६) ओ३म् अग्ने तव श्रवो वयो महि भ्राजन्ते अर्चयो
१ ३ १२ ३ १ २३ ३ १ २
विभावसो। बृहद्भानो शवसा वाजमुक्थ्यां३ दधासि
३ १२
दाशुषे कवे॥

अग्निऋर्षिः। अग्निर्देवता। विष्टार पंक्तिश्छन्दः।

1810. O God, Possessor of resplendent treasures, Thy glory and knowledge are great. Thy radiance is of exceeding brilliance O Omniscient Refulgent Lord, it is Thou that bestowest upon Thy devotees who give themselves upto Thee the most admirable wisdom and strength with Thy Power.

३ १२ ३१२३ १२ ३ १ २
(१८१७) ओं पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि
३ १ २ ३ २ ३१२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३
भानुना । पुत्रो मातरा विचरन्नुपावसि पृणक्षि
१ २ ३२
रोदसी उभे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1817. O Possessor of purifying shining and abiding radiance, Thou art ever manifest in our hearts with Thy splendour. Being All - pervading, Thou Protectest us as a son protects his parents. Thou preservest the heaven and the earth. [The simile of the son is only partial, just to denote the duty of a son towards his parents.]

१ २ ३ २ ३१ २
(१८१८) ओ३म् ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व
३ १ २ ३ २ २३ ३ १ २३१ २ ३ १ २
धीतिभिर्हितः । त्वे इषः सं दधुर्भूरिवर्पसश्चित्रोतयो
३ १ २
वामजाताः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् । समा सतो बृहती छन्दः ।

1818. O Omniscient God, Preserver of our strength, rejoice in our hymns of praise and be pleased with our works. Devotees dedicate to Thee their munlti-formed, wondrously protecting noble desires.

३ १२ ३ १ २३ १ २र
(१८१९) ओ३म् इरज्यन्नग्ने प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायो
१ २३२ ३ १२३ १ १ ३ १२
अमर्त्य । स दर्शतस्य वपुषो वि राजसि पृणक्षि
३ १ २र
दर्शतं क्रतुम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1814. O Immortal God! Spreading forth, as Ruler over living beings, bestow on us abundant wealth. Thou art Lord of a'l on account of Thy creative power, fair to look upon. (spiritually) Thou leadest us to beauteous power, action and knowledge.

३ १२ ३२ ३ १२३ १२३ १२
(१८२०) ओ३म् इष्कर्तारमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो
३२ ३२ ३१२ ३२र १२ ३२
महः । रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि
३२ ३२
सानसिं रयिम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1820. We praise Thee, the Performer of the sacrifice in the form of this universe, the All-wise (Omniscient), the lord of great wealth and the Giver of renowned gifts. It is Thou, the Possessor of riches that bestowest stores of provisons and wealth of wisdom which disciminates between good and evil.

३ १ २ ३२ ३ १ २ ३ २ ३ १२
(१८२१) ओ३म् ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतम् अग्निं सुम्नाय
३ १ २र १ २ ३१२
दधिरे पुरो जनाः । श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा
३ १ ३ ३ २
दैव्यं मानुषा युगा ॥

अग्निः । अग्निः । विराट् त्रिष्टुप् ।

Metrical Translation :

1821. Wise men keep the Lord
Always before their mind
The Greatest Leader, Giver of light
Of the wisdom and delight.
He listens to earnest prayer
And is present far and near
He is dear and source of cheer
Worship Him hasbands and wives
If you seek peace from all strifes

आवश्यकटिप्पण्यः

(१८१६) (वयः) ज्ञानम् वी - गतिव्याप्तिप्रजनकान्त्यनखादनेषु गतेस्त्रिष्वर्थेष्वत्र ज्ञानार्थग्रहणम् ।

(१८१७) (मातरा) - मातापितरौ ।

(१८१८) (धीतिभिः)- कर्मभिः धीयन्ते धार्यन्ते जनैरिति धीतयः कर्माणि धीतय इत्यंगुलिनाम (निघ० २।५) इत्यर्थेऽपि अंगुलय इत्युपलक्षणम् अगैः क्रियमाणानां कर्मणाम् ।

(१८१९) (इरज्यन्) - ईश्वरो भवन्इरज्यतिरैश्वर्यकर्मा (निघ० २।२१) (वपुषः) - उत्पादनसामर्थ्यस्य कारणात् वप - बीज सन्ताने छेदने अर्ति पृवपि यजितनि धनि तपिभ्यो नित् (उणा०२।११८) जनेरुसिः (२।११६) इति उसेरनुवृत्तिः ।

(१८२०) (अध्वरस्य)-संसाररूपयज्ञस्य अध्वर इति यज्ञनाम निरु० १।७) (क्षयन्तम) क्षयतिरैश्वर्यकर्मा (निघ० २.२१) (सानसिंरयिम्) ज्ञानधनं सदसद्विभाजनकरम् षण - संभक्तौ ।

षष्ठः खण्डः

Section VI.

(१८२२) ओं प्र सो अग्ने तवोतिभिः सुवीराभिस्तरति वाजकर्मभिः। यस्य त्वं सख्यमाविथ ॥

सोभरिः । अग्निः । ककुप् ।

1822. For translation, please refer to the mantra no. 108 on P. 82 and for notes to P. 84.

(१८२३) ओं तव द्रप्सो नीलवान् वाश ऋत्विय इन्धानः

३ १ २ २ ३ २ २ ३ १ २ ३ ३ २ ३१
सिष्णवा ददे । त्वं मह्ोनामुषसामसि प्रियः क्षपो
२र
वस्तुषु राजसि ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1823. (1) O devotee! God the Recipient of Divine Service, Whose home is this entire universe, Who is desired by all, is to be worshipped in all seasons, Resplendent, is placed before thee. Thou art beloved of the dawn, [as it is at the dawn that devotees sit for meditation] and thou shinest forth from amidest the encircling gloom of night or through the noble deeds as prompted by God.

(2) O God the Showerer of happiness! The resplendent sun created by Thee is the cause of blue and other hues as well as of various seasons. It is this sun that takes all juices. Thou art to be worshipped through meditation at the dawn and art the Lord of all things that exist at night.

१ २र २ १ २ ३ २३ १ २र ३ १ २
(१८२४) ओं तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्वियं तमापो अग्निं जन-
३ १ २ १ २र ३ २ ३ १ २ ३ २ ३
यन्त मातरः । तमित् समानं वनिनश्च वीरुधोऽन्त-
१ २ ३ १२ ३ १ २
ऽन्तर्वतीश्च सुवते च विश्वहा ॥

अरुणः । अग्निः । जगती ।

1824. The plants have Him with themselves Who is to be accepted and worshipped in all seasons (God) and whose glory is manifested by the oceans and the rivers. So in like manner the forest trees and plants bear Him within them and manifest His glory ever more. [Through the herbs, plants, oceans and rivers, the glory of God is brought to light.]

३ १ २र ३२ ३ १ २र
(१८२५) ओ३म् अग्निरिन्द्राय पवते दिवि शुक्रो वि राजति ।

३ १ २
महिषीव वि जायते ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1825. God makes flow the streams of happiness and bliss for the soul. He Himself shines far Resplendent in the sky. Like a queen or great might, God's power manifests it self in various ways

(2) As a buffalo produces milk butter etc, so God provides us with various articles for our enjoyment.

२ ३ २ ३ १ २र २ ३ २ ३ २३
(१८२६) ओं यो जागार तमृचः कामयन्ते यो जागार तमु
१ २ २ ३ २ ३ २३१ २र ३ २३
सामानि यन्ति। यो जागार तमयं सोम आह तवा-
१ २ ३ १ २
हमस्मि सख्ये न्योकाः ।

अवत्सारः । विश्वेदेवाः । विराट् त्रिष्टुप् ।

1826. The sacred hymns love him who wakes and watches. (who is ever wakeful in discharging his duties properly) to him who is wakeful come the holy verses of the Sama Veda. This Soma (God the Creator of the world) saith to him who wakes and watches (who is ever dutiful) "I always dwell in thy friendship" [An idle person can not acquire the knowledge of the Vedas, nor can he become the friend of God Who is ever Active.]

३ १ २ ३ १ २र ३ १ २ ३
(१८२७) ओ३म् अग्निर्जागार तमृचः कामयन्तेऽग्निर्जागार
२३ १ २ ३ १ २ ३ २३१ २र ३
तमु सामानि यन्ति। अग्निर्जागार तमयं सोम आह
२ ३ १ २ ३ १ २
तवाहमस्मि सख्ये न्योकाः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1827. A true leader who is devoted to God is meant here by the word 'Agni' The rest as explained in the previous mantra. It is such an active leader that can acquire the knowledge of the Vedas and can become a true friend of God Who is Ever Active.]

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(१८२८) ओं नमः सखिभ्यः पूर्वसद्भ्यो नमः साकंनिषेभ्यः ।
३ १ २र ३ १ २
युञ्जे वाचं शतपदीम् ॥

मृगः । अग्निः । गायत्री ।

1828. Salutations to the friends who sit in front, to those seated together be my saluations. I use the Vedic speech which gives the knowledge of hundreds of articles.

३ १ २र ३१ २ १ २ ३ १ २
(१८२९) ओं युञ्जे वाचं शतपदीं गाये सहस्रवर्तनि ।
३ १ २र३ १ २
गायत्रं त्रैष्टुभं जगत् ॥

ऋषिदेवते पूर्ववत् ।

1829. I apply myself to the song which proceeds in a hundred ways and use the Vedic speech which gives knowledge of a hundred articles. I sing the Sama Veda composed in the Gayatri, Triship and jagati metres, that gives a thousand instructions, or takes in music a thousand directions.

३ १ २र३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
(१८३०) ओं गायत्रं त्रैष्टुभं जगद् विश्वा रूपाणि सम्भृता ।
३१ २र ३ २
देवा ओकांसि चक्रिरे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1830. The Sama composed in the Gayatri, Trishtup and jagati metres, the singers hold up in all its parts and enlightened persons take delight in pondering over the

mantras composed in the above metres. They get protection from fear thereby.

३ २उ ३ १ २ ३ २उ १ ३ २ ३
(१८३१) ओ३म् अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरिन्द्रो ज्योतिर्ज्योति-
१ २ २३ २ ३ २ ३ १ २
रिन्द्रः । सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः ॥

वत्सप्रीः अग्निः । गायत्री ।

1831. (1) God is Light. He is the Illuminer of the fire. God known by the name of Indra is Light. He is the Light of all - possessing wealth of wisdom. Omnipresent God is Light. He is the Light of the sun and other luminaries.

(2) God is Supreme Light. The soul, fire, lightining and the sun are also full of light, but all these derive their light from God.

(3) God konwn by the name of Agni, Indra and Surya is the Source of all light. He is the very embodiment of Light, being beyond all darkness.

१ २३१ २र ३ १ २ ३ १ २
(१८३२) ओं पुनरूर्जा निवर्तस्व पुनरग्न इषायुषा ।
१२ ३ १ २
पुनर्नः पाह्यंहसः ॥

वत्सप्रीः । अग्निः । गायत्री ।

1832. O God, again and again supply us with strength and bliss with knowledge and with long life, again and again save us from sins.

३२ ३ १ २र३ २ ३ १ २ ३ १ २
(१८३३) ओं सह रय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया ।
३ १ २ ३२३ १ २
विश्वप्स्न्या विश्वतस्परि ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1833. O God ! Fill us with wealth, sprinkle Thou us from every side with Thine own all - supporting stream of peace and bliss. Gratify us with Thy Vedic Speech that destroys all misery.

आवश्यकटिप्पण्यः

(१८२३) (द्रप्सः)—संभृतः भक्त्या सेवित इत्यर्थः पक्षान्तरे - द्रप्सः - आदित्यः-असौ वा आदित्यो द्रप्सः (शत० ७।४।१।२०) (नीलवान्) ब्रह्माण्डरूप गृहवान् नीलम् इति गृहनाम (निघ० ३।४ (क्षपः) प्रेरकस्य परमात्मनः क्षप-प्रेरणे ।

(१८२५) (महिषीव)–राजमहिषीवत् , महिषीवत् अथवा महती शक्तिरिव महिष इति महन्नाम (निघ० ३।३) (विजायते) जनयतीति सायणाचार्यः अन्तर्भावितण्यर्थः ।

(१८२६) सोमः—जगदुत्पादकः परमेश्वरः षू-प्रसवैश्वर्ययोः अथवा षूङ् - प्राणिगर्भविमोचने ।

It is really absurd on the part of Rev. Stevenson to translate the word Soma here as "the moonplant liquor, lay hold on me, for to obtain thy friendship, I am stationed here. How much obsessed were some of these Western translators of the Vedas with the absurd idea of liquor.

(१८२८) (शतपदीम)—शतमिति बहुनाम (निघ० ३।१) पद् - गतौ गतेस्त्रिष्वर्थेष्वत्र ज्ञानार्थ ग्रहणम् , शतं पदानि यस्याः बहुविध-ज्ञानदात्रीमित्यर्थः ऋक् शतपदी (षड्विंशब्राह्मणे १।४) ।

(१८२९) सहस्रवर्त्मा सामवेद इतिमहाभाष्ये पस्पशाह्निके महर्षिः पतंजलि । सामवेदस्य सहस्रंशाखा विविधगान प्रकारबोधिका इति प्रसिद्धिः ।

(१८३०) (ओकांसि)—रक्षा स्थानानि सृवृभूशुषिमुषिभ्यः कक् (उणा० ३।४०) बाहुलकात् अवति रक्षणहेतुर्भवतीति ओकः राशिः

स्थानंवेति उणादिकोषवृत्तौ दयानन्दसरस्वतीकृतायाम्।

१८३२) (ऊर्जा)—पराक्रमेण आनन्दरसेन च ऊर्वैस: (शत० ५।१।२।८) (इषा)-ज्ञानेन इष-गतौ गतेस्त्रिष्वर्थेषु अत्र ज्ञानार्थग्रहणम्।

(१८३३) (धारया)—शान्त्यानन्दधारया द्वितीयोऽर्थः धारया – वेदवाचा वाङ्नाम (निघ० १।११) (विश्वप्स्न्या) - विश्वस्य दुःखस्य भक्षयित्र्या शमयित्र्या प्सा भक्षणे वेदवाचेत्यस्य विशेषणम्।

अथ सप्तमः खण्डः

Section VII

१२ ३२उ ३ २र ३ २ २ २३ २
(१८३४) ओं यदिन्द्राहं यथा त्वमीशीय वस्व एक इत्।
३ २ ३ १ २
स्तोता मे गोसखा स्यात् ॥

गोषूक्तयश्वसूक्तिनौ इन्द्रः गायत्री।

1834. (1) If I O Lord! were like Thee, the single ruler over wealth (of knowledge), my soul being the friend of the whole earth, would still praise Thee.

(2) Another meaning of the word गोसखा used in the mantra is the friend of the kine—their protector and that of the Vedic Speech.

१ २ ३ १ २३ १ २ ३ १ २
(१८३५) ओं शिक्षेयमस्मै दित्सेयं शचीपते मनीषिणे
२३१ २र३ ३
यदहं गोपतिः स्याम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत्।

1835. O Lord of intellect and actions! O Almighty

God ! If I should become ruler of the earth or the master of speech, I should wish to bestow the wealth (both material and spiritual) on a wise man who is also the singer of the sacred song. [Wealth should be given to wise and righteous persons, so that they may utilise it properly for the propagation of knowledge and Dharma.]

३१२ ३ ३ १ २ ३२
(१८३६) ओं धेनुष्ट इन्द्र सूनृता यजमानाय सुन्वते ।
१ २र ३ १ २
गामश्वं पिप्युषी दुहे ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1836. O God ! Thy pleasant and truthful Speech (in the form of the Vedas) is like the nourishing milch cow which gives nourishment to the worshipper. That Speech increases the knowledge and the power of the devotee.

२ ३ १ २र ३२ ३१ २ ३१ २
(१८३७) ओ३म् आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन ।
३१ २र३ १२
महे रणाय चक्षसे ॥

त्रिशिराः सिन्धुद्वीपोवा । आपः । गायत्री ।

(1) O Omnipresent Divine Mother ! Thou art source of happiness. So endow us with strength and pleasant great vision (realisation) of truth.

(2) Griffith's translation ;—Yea waters, ye bring health and bliss; so help ye bring health and bliss; so help ye us to energy that we may look on great delight.

१ २ ३ १२३ २ ३ १ २ ३१ २
(१८३८) ओं यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः ।
३ १ २ ३ १ २
उशतीरिव मातरः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1838. (1) External meaning relating to the waters:— O waters, let your most prospering juice be ministered to us in this world with the readiness that affectionate mothers supply their infants." (Rev. Stevenson's Translation) :—

(2) Spiritual interpretation regarding God as Mother:— O Divine Mother ! May Thy most auspicious juice of bliss be ministered to us in this world with the readiness that affectionate mothers supply their infants.

२ ३ १२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
(१८३९) ओं तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ ।
१ २ ३ १२
आपो जनयथा च नः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

(1) External meaning relating to the waters :—

(1) We cast you on our bodies with celerity (swiftness in action), you who delight us by the destruction of our diseases. You give us procreant strength. [By the proper use of waters, one gets rid of many diseases and procures virility]

(2) Spiritual meaning :—

O Divine Omnipresent Mother , We approach Thee reverentially as Thou destroyest our sins and makest us virtuous.

२ ३ १ २ ३२ ३ १ २३१ २ ३२
(१८४०) ओं वात आ वातु भेषजं शम्भु मयोभु नो हृदे ।
२ ३ १ २
प्र न आयूंषि तारिषत् ॥

उल्वः । वायुः । गायत्री ।

Metrical Translation:—

1840. May the Life of our life give us
That which dispels all fears
And acting as tonic to the heart
Truly prolongs our years.

For prose translation, please refer to the Verse no. 184 on P. 112 and for notes to P. 11.

३१ २ ३ १२ ३२उ ३ २ ३ १ २
(१८४१) ओ३म् उत वात पितासि न उत भ्रातोत नः सखा ।
१ २ ३ १ २
स नो जीवातवे कृधि ॥

Metrical Translation :

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1841. Life of life, Thou art our Father
Thou art Brother and our Friend
Give us strength to lead pure life
Enabling us to achieve our end.

२३१ २ ३२ २३ १ २ ३ १ २
(१८४२) ओं यददो वात ते गृहेऽमृतं निहितं गुहा ।
१ २ ३१२
तस्य नो धेहि जीवसे ॥

Metrical Translation :—

1842. Whatever Nectar is in Thee
O Giver of Light, that grant
So that we may drink and live
Nobly and Thy praises chant.

३ २ ३ २ ३ १ २ ३१२ ३ २३ २३
(१८४३) ओ३म् अभि वाजी विश्वरूपो जनित्रं हिरण्ययं बिभ्र-
१ २ ३२ १ २ ३ १ २३१ २र३ १ २
दत्कं सुपर्णः । सूर्यस्य भानुमृतुथा वसानः परि
३ १ २र३ १ २
स्वयं मेधमृज्रो जजान ॥

वेनोभार्गव ऋषिः । अग्निर्देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

1843. A devotee of God full of knowledge and strength

looking equally on all, engaged in doing noble deeds, bearing within his heart the Lord who is Omnipresent, Absolutely True, Benevolent Creator of the world, clothed in all seasons with the pure light of the Resplendent Divine Sun, being the destroyer of all evils, becomes adorned with virtue ,

३ १ २र ३ १ २३ १ २ ३ २उ ३
(१८४४) ओ३म् अप्सु रेतः शिश्रिये विश्वरूपं तेजः पृथिव्यामधि
१ २३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
यत् संबभूव। अन्तरिक्षे स्वं महिमानं मिमानः
१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १२
कनिक्रन्ति वृष्णो अश्वस्य रेतः ॥

सुपर्णः । अग्निः । जगती ।

1844. Omnipresent God laid in waters multiform seed, lustre which gathered on the earth and there developed. In the middle regions also establishing His greatness, He the Showerer of all felicity cries aloud (so to speak) 'O men, always tread upon the path of righteousness.' He is the Life of the sun, Giver of light to the sun and other luminaries.

३२ ३२ ३ १ २ ३ १ २र३ १ २ ३ २
(१८४५) ओ३म् अयं सहस्रा परि युक्ता वसानः सूर्यस्य भानुं
३ १ २ ३ १ २३१ २ ३ १ २ ३ २
यज्ञो दाधार । सहस्रदाः शतदा भूरिदावा धर्ता
३ १ २र ३ १ २
दिवो भुवनस्य विश्पतिः ॥

सुपर्णः । अग्निः । त्रिष्टुप् ।

1845. God Who is to be worshipped by all, pervading thousands of objects that are useful, upholds the light of the sun. He is the Giver of ample gifts in hundreds, thousands, Sustainer of the heavens, Earth's Lord and Ruler of all people.

१ २ ३२३ ३ १ २र ३ १ २र ३ १२
(१८४६) ओं नाकं सुपर्णमुप यत् पतन्तं हृदा वेनन्तो अभ्य--

२ १२ ३ १ २ ३२ ३२३
चक्षत त्वा । हिरण्यपक्षं वरुणस्य दूतं यमस्य
१ २ ३ १ २३ ३
योनौ शकुनं भुरण्युम् ॥

वेनः । वेनः । त्रिष्टुप् ।

1846. For translation, please refer to the mantra no. 320 on P. 174 and for notes to P. 176. Repeated in the context for emphasis. Another meaning in the note is added.

३ १ २ ३२उ ३ १ २ ३ २ ३ १
(१८४७) ओ३म् ऊर्ध्वो गन्धर्वो अधि नाके अस्थात् प्रत्यङ् चित्रा
२र३ १ २ १ २ ३ १ २ १ २ ३ २
बिभ्रदस्यायुधानि । वसानो अत्कं सुरभिं दृशे कं
१ २र ३ १ २
स्वा१र्ण नाम जनत प्रियाणि ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1847. (1) God Who is the Upholder of the world is above all misery and ignorance. He is firmly established in the state of Perfect Bliss where there is not the least element of misery. He puts on wonderful evil - destroying weapons in the form of His sublime powers. Like the sun, He gives birth to the adorable, beloved showers of happiness and peace. He Upholds the fragrant air that gives delight to all.

(2) The word आयुधानि ('Āyudnāni') also means waters as given in the Vedic Lexicon Nighantu आयुधानीति उदक नाम (निघ० १।१२). So another meaning for the second line is that God is the Upholder of the wonderful waters in the form of rivers and oceans.

३ १ २ ३२३१ २र ३ २ ३ १ २ ३
(१८४८) ओं द्रप्सः समुद्रमभि यज्जिगाति पश्यन् गृध्रस्य
१२ ३ १२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
चक्षसा विधर्मन् । भानुः शुक्रेण शोचिषा चका-

२ ३ १२ ३ १२ ३ १ २
नस्तृतीये चक्रे रजसि प्रियाणि ॥

ऋष्यादय: पूर्ववत् ।

1848. When a wise devotee who is illumined like the sun, goes near God the Ocean of mercy and bliss, being established in the Upholder of the Law, he looks on His lustre with the eyes of an aspirant after salvation, then enjoying in its own bright splendour like the sun, it fulfils his desire in the third highest state of emancipation which is above worldly pleasure and pain.

आवश्यकटिप्पण्य:

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(१८३४) गौरिति पृथिवीनाम (निघ० १।१)
गौरिति वाङ्नाम निघ० १।१६)

(१८३६) (धेनु:) -- वेदवाणी धेनुरिति वाङ्नाम निघ० १।११)
(पिप्युषी) – भक्तिवर्धयित्री ओप्यायी -- वृद्धौ, (गाम) ज्ञानम गतेस्त्रिष्वर्थेषु ज्ञानार्थे ग्रहणम् (अश्वम्)- शक्ति, वीर्यंवा अश्व: (शत० २।१।४ २३)।

(१८३७) (आप:) - सर्वव्यापिके जगन्मात: आप्लृ - व्याप्तौ (रणाय्) - रमणीयाय निरुक्ते ४।८) (चक्षसे) – दर्शनाय तत्त्वसाक्षात्काराय्रेत्यय: चक्षिञ् - दर्शने।

(१८३८) (रस:) - आनन्दरस: तथा चोपनिषदि 'रसो हि स: रसंह्येवायं लब्ध्वानन्दी भवति ॥ (तैत्तिरीयोप० २।८)।

(१८४२) (अमृतस्य) - शान्त्यानन्दरूपस्यामृतस्य (गुहा) – त्वदन्त: तत्र स्वरूपे।

(१८४३) (अत्कम) – सर्वव्यापकम् अत् - सातत्यगमने (हिरण्यम)

हितरमणीयं सत्यस्वरूपंवा सत्यं वै हिरण्यम् (गोपथे ३।३।१७) (ऋज्रः) - सर्वदोषभर्जकः, ऋजी–भर्जने

(१८४४) (कनिक्रन्ति) - शब्दं करोति - उपदिशति भो मनुष्याः सदा सन्मार्गे चलतेत्यादिरूपम (अश्वस्य रेतः) आदित्यस्य प्राणरूपः परमेश्वरः असौ वा आदित्योऽश्वः ॥ (तैत्ति० ३।९।२३।२) प्राणो रेतः (ऐत० १।३८)।

(१८४५) (यज्ञः) – पूजनीयः परमेश्वरः इज्यत इति यज्ञः यज्ञो विष्णुः ताण्ड्य ब्रा० १३।३।२ गोपथे ३।६।६)

(१८४७) (गन्धर्वः) गां भूमिलोकान्तराणि च धारयतीति गन्धर्वः (नाम) - उदकं सुखशान्तिरूपम (नामेत्युदकनाम निघ० १।१२) (स्वः) – असौ द्युलोकः स्वः ॥ ऐत० ६।७) (अत्कम्) अतति सततं गच्छति इति अत्कोवायुस्तम् अत्कं वायुमिति दयानन्दर्षिः ऋ० ४।१६।१३ भाष्ये।

Rev. Stevenson's translation of this and the previous mantra is simply ridiculous. He takes this and the previous mantra as relating to Garuda (a bird). Griffith's translation though incorrect is better. He takes Gandharva which he does not translate in the text, as "the rising sun" in his footnote. The real meaning of the word "Gandharva" here is God-the Upholder of the earth and other worlds.

(१६४८) (द्रप्सः) सूर्यवत् तेजस्वी असौ वा आदित्यो द्रप्सः (शत० ७.४. १.२०) २ समुद्रम् दयानन्दसमुद्रं परमेश्वरम (गृध्रस्य) – अभिकांक्षिणो याचकस्य गृधु – अभिकांक्षायाम (तृतीये रजसि) – लौकिक सुख दुःख रहिते तीर्णतमेवाऽवस्थाविशेषे पूर्णानन्दे।

अथैकविंशोऽध्यायः

CHAPTER XXI

३ १ २र ३२उ ३ १ २ ३ १ २र

(१८४९) ओ३म् आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोम-

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३२ ३१
णश्चर्षणीनाम् । संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतं
२र ३१ २र
सेना अजयत् साकमिन्द्रः ॥

अप्रतिरथऋषिः । इन्द्रो देवता । त्रिष्टुप् छन्दः ।

1849. (1) External meaning about the commander of an army.—

An ideal commander of the army is he who is swift, who keeps his arms sharpened, is fearless, and terrific like a strong bull which sharpens his horns, a zealous killer of foes, who strikes terror in wicked men, makes the enemies weep bitterly, whose eyes close not or who works day and night, a sole hero, rends asunder the opponents and sabdues at once a hundred armies.

(2) The Mantra is also applicable to the internal battle with evil propensities. Here Indra is the powerful soul. Knowledge (ज्ञान) and austerity (तप) are like the two horns of a bull. By the excercise of his soul force, a real spiritual hero should be able to conquer all evil propensities. Such a spiritual man should be invicible and terrifier of the wicked. He should be ever wakeful and should discharge his duties faithfully.

३१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३१ २ ३१२
(१८५०) श्रों संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन
३ १ २ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३
धृष्णुना । तदिन्द्रेण जयत तत् सहध्वं युधो नर
१ ३ १ २
इषुहस्तेन वृष्णा ॥

अप्रतिरथः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

1850. (1) Ye heroes! Win the opposing forces and bear the brunt of their speed with the commander, who is

loud - roarer, ever watchful, lord of victory, who arranges his soldiers in different divisions, hard to overthrow, steady, energetic and strong, arms in hand.

(2) By exercising the spiritual power, a man should win all opposing forces of the evil propensities. He should be ever wakeful, so that the internal enemies in the form of lust, anger, jealousy and pride etc may never raise their heads. He should always have the weapon of detachment and knowledge to gain victory over the army of evils, as stated in Bhagavad Gita also 'असङ्गशस्त्रेण दृढेनछित्वा' (गीता १५-३) (१५।३) One cut down the worldly passions by the formidable weapon of should dispassion.

१ २र ३ १ २३ १ २३ १ २र ३ २र ३
(१८५१) ओं स इषुहस्तैः स निषंगिभिर्वशी संस्रष्टा स युध

१ २ ३१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ ३ १२ ३
इन्द्रो गणेन । संसृष्टजित् सोमपा बाहुशर्ध्यू३ग्रधन्वा

१ २ ३१ २
प्रतिहिताभिरस्ता ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1851. (1) The commander of the army, with arms in hand, with well - trained and armed soldiers, keeper in stock of arms and weapons, the master of passions, the conqueror of foes, the maintainer of peace in the country, strong in arms, with sharp shafts, fond of righteous fight, discharges his weapons, kills his enemies and with his disciplined army achieves victory over the opposing forces.

(2) As a commander gets victory over his opponents, with the help of his well - trained disciplined soldiers, so the soul gets victory over all internal enemies, with the help of the Prānas or vital powers. The practice of Prānāyāma gives a Yogi the power to over come all evil propensities or forces of darkness. ततः क्षीयते प्रकाशावरणम् (Yoga Darshan) i.e. All obstruction to the Inner light is removed by the practice of

Pranayama. A Yogi drinks the juice of devotion mingled with knowledge which is termed here as Soma. The two arms in internal battle are the Prāna and apana, by controlling which, a Yogi overcomes internal enemies. The arrow used by a Yogi is Om with which he destroys lust, anger, pride, jealousy etc. प्रणवो धनुः शरो ह्यात्मा says the Mundaka upanishad २।२।४ ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २र ३१ २
(१८५२) ओं बृहस्पते परि दीया रथेन रक्षोहामित्राँ अपबाध-
३ १ २र ३ २ ३ १ २र३ १
मानः । प्रभञ्जन्त्सेनाः प्रमृणो युधा जयन्नस्मा-
२ ३ १ २र
कमेध्यविता रथानाम् ॥

अप्रतिरथः । बृहस्पतिः । त्रिष्टुप् ।

(1) O protector of the religious - minded and the aged, the slayer of the wicked, the remover of our foes and their killer, the breaker up of the enemy's forces, the slaughterer in war, victor in battle, be thou protector of our conveyances that are used on the earth, in the sea and the air. [cars, ships and aeroplanes are all covered by the word Ratha which has been rendered into English as conveyances.]

(2) Internal meaning :—

Here Brihaspati is the soul as the lord of great power बृहतो बलस्य स्वामी आत्मा A Yogi should get over all difficulties by exercising his soul force. With the help of the spiritual power, he should destroy all diabolical ideas and the feelings of hatred or animosity. The army of dark forces is to be overcome by the soul. By rathānām (रथानाम्) are meant in this case bodies as stated in the Upanishad आत्मानं रथिनं विद्धि, शरीरं रथमेव तु ॥ (कठोपनिषदि १–३-३) । Know yourself to be master of the chariot and the chariot is body.

३ १ २र३ १२३ १ २ ३ १
(१८५३) ओं बलविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी

२र ३२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
सहमान उग्रः । अभिवीरो अभिसत्वा सहोजा
२र ३ २३ १ २ ३ २
जैत्रमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित् ॥

अप्रतिरथः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

1853. (1) O Commander of the army, well-equipped with military warfare, thou knowest how to strengthen thy army, art an experienced statesman, a foremost fighter, mighty, the master of the science of war, the endurer of pleasure and pain, the fierce slayer of the wicked, the possessor of mighty warriors and martial intelligent employees, famous for strength, conquering land, sorrounded by victorious heroes, mount thy conquering conveyance.

(2) By Indra is meant the soul which should know its own power and should practise equality under all pairs of opposites. By स्थविर is meant here experienced वाजी in this case is wise वज-गतौ अत्र ज्ञानार्थग्रहणम् रथम् is chariot in the form of the body.

३ १ २ ३ २ ३ १२ ३ १ २ ३१ २ ३२ ३
(१८५४) ओं गोत्रभिदं गोविदं वज्राबहुं जयन्तमज्म प्रमृणन्त-
१ २ ३१ २ ३ १२ ३१ २ २
मोजसा । इमं सजाता अनु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो
२३ १ २
अनु सं रभध्वम ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1854. (1) O friends! encourage the commander of the army and begin the battle under him, who with his physical, mental and military strength, cleaves enemies, usurps their land, is armed with weapons, is victorious in war and destroys his foes by his might. Follow him friends! quit yourselves like heroes and like the commander of the army, show your zeal and courage.

(2) In the case of the internal interpretation, the battle to be fought out with evils, the सखाय: or companions are the senses. 'The thunderbolt in the hands of Indra or soul is the weapon of justice and knowledge, with which it destroys all evils.

(१८५५) ओ३म् अभिगोत्राणि सहसा गाहमानोऽदयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः । दुश्च्यवनः पृतनाषाडयुध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1855. (1) May the commander of the army, who with surpassing vigour, pierces in the battles the bands of the enemies, the ruthless hero who is terrible in his wrath, victor in fight, unshaken and resistless, protect our armies in our batttles.

(2) In the case of the internal battle, the soul should become full of wisdom and strength, should not pity or compromise with the evil propensities in any way, should not fall a victim to the temptations of the Siddhis (psychic achievements) and should attack and conquer the army of all evils. The battle here is with the forces of evil.

(१८५६) ओ३म् इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः । देवसेनानामभि भञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1857. (1) In external battle, the commander the leader of these armies of the learned, the conqueror and demo-

lisher of the enemies should guide. The organiser of the army should march in front. The leader of big bands should march on the right. The encourager of the army should march on the left. The heroic warriors swift like air should march in fore - front of the hosts that conquer and demolish.

(2) In internal battle with evil propensities, God is the Supreme Leader. A preceptor, knower of the Veda is the encourager. Yajna or the spirit of self sacrifice and service is that leads forward. Soma or devotion commingled with knowledge also helps in going forward or making a good progress. When the armies of noble ideas are marching forward, Maruts or the Prānas lead them. [The practice of Prānāyāma enables a Yogi to conquer evil tendencies]

(१८५७) ओ३म् इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां
मरुतां शर्ध उग्रम् । मह मनसां भुवनच्यवानां घोषो
देवानां जयतामुदस्थात् ।

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1857. (1) Let the mighty strength of the powerful commander of the army, of the elected king, of the swift soldiers who are full of splendour like the sun be manifested. Uplifted is the shout of the soldiers who desire to conquer, highminded heroes who cause the world to tremble.

(2) In the case of the internal fight against evils Vrishā Indra is the Soul engaged in the Sadhana of Dharma Megha Samādhi or the showerer of felicity. वरुण राजा is God Himself Who is the most acceptable Supreme Being 12 Adityas are 12 months of the year. Maruts are Pranas or Vital breaths. Let the terrible power of all these be crowned with success. Devas are the Sadhakas with pure (Satvik) nature, who are getting victory over all evils.

१२ ३ १ २ ३ १ २र ३२ ३ १
(१८५८) ओ३म् उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत् सत्वनां मामकानां
२ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २र ३
मनांसि । उद् वृत्रहन् वाजिनां वाजिनान्युद् रथा-
१ २ ३ १ २
नां जयतां यन्तु घोषाः ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1858 (1) O venerable commander, the slayer of foes like the sun of the clouds, make the weapons of our soldiers flourish, excite the spirits of our warring heroes, urge on the speed of our horses and let the din of the conquering cars go upward.

(2) In the case of the internal fight, the weapons are wisdom and dispassion etc. Let the pure minds of the devotees preponderate. Let the strength of the wise always increase and let the sounds of Vedic recitation of the noble devoted spirits, go up and be heard everywhere.

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ १ २र३
(१८५९) ओ३म् अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषव-
१ २ ३ १२ ३ १ २र ३ १ २
स्ता जयन्तु । अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माँ उ
३ १ २
देवा अवता हवेषु ॥

ऋषिर्देवते पूर्ववत् ।

1859. May the commander of the army aid us when our flags are gathered, Victorious be the arrows of our army! May our brave men of war prevail in battles. May Ye O enlightened persons, protect us everywhere at the time of war.

(2) In the case of internal fight with the enemies in the form of lust, anger, pride etc, may God be pleased with us in the true act of devotion. May our desires of treading the

path of righteousness be always fulfilled. May our spiritual heroes, true devotees of God have upper hand in all matters. May enlightened truthful persons protect us when invited by us.

३ १ २र ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २३
(१८६०) ओ३म् असौ या सेना मरुतः परेषामभ्येति न ओजसा
१ २ १ २ ३ ३ १ २ ३ २३ १ २ ३ २
स्पर्धमाना। तां गूहत तमसापव्रतेन यथैतेषामन्यो
३२उ ३ २
अन्यं न जानात् ॥

ऋष्याद्यः पूर्ववत्।

1860. (1) O heroes ! envelope that hostile army of enemies, contending against us, in such activity - paralysing darkness (of the smoke arising out of the use of guns or vimohanastra etc.) that one man shall not know another.

(2) In the case of the internal fight, by Maruts are meant brilliant wise men who speak little but act more मरुतः— अमितं रोचमाना ज्ञानिमहापुरुषाः मरुतो मितराविणो वामितऽरोचिनो वा २ सेना—काम क्रोधादीनाम् The army of lust, anger, jealouy etc Let them cover one another, so that they may not be able to see one - another and be thus multually destroyed.

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
(१८६१) ओ३म् अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्वे
१२ ३२उ ३ १२ ३ १ २र३ २ ३ २ ३
परेहि। अभि प्रेहि निर्दह हृत्सु शोकैरन्धेनामित्रास्त-
१ २
मसा सचन्ताम् ॥

अप्रतिरथः। अप्वा। त्रिष्टुप्।

1861. O queen, the slayer of foes organise the bands of thy army, that bewilders the hearts of the forces of ths enemy, remain aloof from sin, convey thy aim to thy soldiers, burn

down the foes, whereby they may abide in utter darkness with hearts full of grief.

(2) In the case of the internal battles, अप्वा (Apvā) is the power of God which destroys all evils. दुरितानां पापानामपवारयित्रि देवि परमेश्वरीय शक्ते Catch hold of lust, jealousy, hatred and other enemies and destroy them.

२ ३ ५२ ३ १ २ ३ १२
(१८६२) ओं प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु ।
३ १ २ ३ १ २ ३ २ २र
उग्रा वः सन्तु बाहवोऽनाधृष्या यथासथ ॥

ऋष्यादयः पूर्ववत् ।

1862. (1) Advance O heroes, win the day. May the commander of the army provide you with shelter, food and clothes. Mighty and awful be your arms that none may wound or injure you.

(2) In the case of the internal war, it is devotees that are addressed to conquer enemies in the form of lust, anger pride etc. May Indra (God) give you abiding happiness May you have strong arms and be invincible by internal foes.

१२ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २
(१८६३) ओ३म् अवसृष्टा परा पत शरव्ये ब्रह्मसंशिते ।
७ ३ १ २ ३ २उ ३ २ २ १ २
गच्छामित्रान् प्र पद्यस्व मामीषां कं च नोच्छिषः ॥

वायुः । इषुः । अनुष्टुप् ।

1863. O wife of the commander in chief, expert in the art of archery, trained by a learned person knowing the Vedas, on persuation, go afar, encounter the foe, achieve victory by slaying them. Let not even one of those distant foes escape.

(2) In the case of the internal struggle, the address is to the arrow in the form of contemplation (उपासना). She is asked to attack lust, anger, jealousy, pride etc so that none of them may be left.

३ १ २३ १ २र ३ १ २ ३ १२ ३१२३
(१८६४) ओं कङ्काः सुपर्णा अनु यन्त्वेनान् गृध्रामन्नमसावस्तु
१२ १ २ ३ २ ३ २ ३ १२ ३ १२ ३
सेना । मैषां मोच्यघहारश्च नेन्द्र वयांस्येनाननुसंयन्तु
१२
सर्वान् ॥

पायुः । इन्द्रः । त्रिष्टुप् ।

1864. (1) Let ravens and strong pinioned birds pursue them. Ye, let that army be the food of vultures ! O commander of the army l let none excape (not even the person who helps them in any way, let the birds gather around and prey on the whole band of them.

(2) In the case of the internal battle, the meaning is as follows:—

Let the devotees who enquire about God and who protect others well, follow these enemies in the form of the lust, anger, jealousy etc in order to kill them· Let this army of lust, be the food of those people who run after the worldly objects. Let no one of this army of lust remain alive and let this lust be annihilated. Let all these be eaten up by the birds so to speak.

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ ३ १
(१८६५) ओ३म् अमित्रसेनां मघवन्नस्मां छत्रुयतीमभि । उभौ
२र ३ १ २ ३ १ २
तामिन्द्र वृत्रहन्नग्निश्च दहतं प्रति ॥

पायुः । इन्द्राग्नी । अनुष्टुप् ।

1865. This host of foe men O Possessor of riches (King) that cometh on in war - like show—meet it O slayer of the sinners, thou and the fire with your flames.

(2) In the case of the internal fight, the army of lust, anger, jealousy etc, which approaches to attack us should be annihilated with the help of God Who is the Slayer of all sins

and the wise leader who gives us proper instructions to overcome all internal enemies.

१२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
(१८६६) ओं यत्र बाणाः संपतन्ति कुमारा विशिखा इव ।
१२ ३ १२ ३ २ ३१ २ ३ १२ ३ २ ३
तत्र नो ब्रह्मणस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा
१ २
शर्म यच्छतु ॥

पायुः । संग्रामाशीः । ब्रह्मणस्पतिरदितिर्वा । पंक्तिः ।

1866. (1) There where the flights of arrows fall like boys whose locks are unshorn, may the commander, the protector of the big army grant us shelter. May the entire Assembly adorned with members, grant us a happy home through all our days.

(2) In the case of internal battle with evils, the meaning is as follows :—

May the Immortal, Indestructible God Who is the lord of the world, give us happiness, where the Vedic words are uttered—the Vedas recited, which give us joy like small children.

२उ ३ १ २र ३ २ ३२ ३ १ २
(१८६७) ओं वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज ।
२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
वि मन्युमिन्द्र वृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः ॥

अप्रतिरथः । इन्द्रः । अनुष्टुप ।

1867. Drive Rakshasas (demons) and foes away, break in to pieces the sinner's jaws. O slayer of the wicked, quell wrath of the foe - man who desires to enslave us.

१ २ ३ १२ ३ १ २ ३२
(१८६८) ओ वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
यो अस्माँ अभिदासत्यधरं गमया तमः ॥

ऋष्यादयः पूर्वोक्त

1868. O God! beat our foes away, humble the man who challenges us with army. Send down to nether darkness him who seeks to enslave us.

१ २ ३ १ २३ १ २ ३ १ २ ३
(१८६९) ओ३म् इन्द्रस्य बाहू स्थविरौ युवानावनाधृष्यौ सुप्रती-
१ २३ २ १ २ ३१२ ३ १२३ १ २
कावसह्यौ । तौ युञ्जीत प्रथमौ योग आगते याभ्यां
३१ २र ३ १२ ३२
जितमसुराणां सहो महत् ॥

अप्रतिरथ : इन्द्रः । जगती ।

1869. (1) Strong, ever youthful are the arms of the commander of an Army, fair, un- assailable, and unendurable. These first let him employ when need hath come on us, wherewith the asuras' (evil doers') great might is overthrown).

(2) In the case of the internal fight, Indra stands for God and His two charming invincible arrows are the power of protecting the noble with His Kindness and of punishing the wicked. Whenever the time of difficulty arises, one should think of these two powers of the Lord, by the help of which, evils are overcome.

१२ ३ १३ ३ १ २ ३ २ ३
(१८७०) ओं मर्माणि ते वर्मणा च्छादयामि सोमस्त्वा राजा-
२३ १२ ३ १ २र३ १२ ३
मृतेनानु वस्ताम् । उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु
१ २ ३ १ २ ३१ २
जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु ॥

अप्रतिरथः । सोमो वरुणश्च । त्रिष्टुप् ।

1870. (1) O valiant warrior, thy vital parts I cover with armour. May this calm considerate king protect thee with efficacious medicines. May the exalted king give thee what is more than ample. May the learned feel joyful in thy triumph over the wicked.

(2) O devotee! I cover thy delicate limbs with the armour of protection. May God Who is the King of the world cover thee within immortality.

३ १ २ ३ १ २
(१८७१) ओ३म् अन्धा अमित्रा भवताशीर्षाणोऽहय इव ।
१२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तेषां वो अग्निनुन्नानामिन्द्रो हन्तु वरंवरम् ॥

अप्रतिरथः । इन्द्रः । अनुष्टुप् ।

1871. (1) Blind O my foe men shall ye be, even as headless serpents are. May the commander of the army slay even the best of you when the fire's flame has struck you down.

(2) In the case of the internal fight, the enemies in the form of lust, anger etc are addressed. Let them become blind, so that they may not commit any mischief. They are to be burnt by the fire of knowledge. Not one of them is to be left out.

२ ३ १ २ ३ २३ २ ३ १ २
(१८७२) ओं यो नः स्वोऽरणो यश्च निष्ट्यो जिघांसति ।
३१ २र ३ २३ २३ १ २र३ २३ २३
देवास्तं सर्वं धूर्वन्तु ब्रह्म वर्म ममान्तरं शर्म वर्म
१ २र
ममान्तरम् ॥

अप्रतिरथः । विश्वेदेवाः । पंक्तिः ।

1872. Whosoever would try to kill us whether he be a stranger or one of us, may all enlightened persons discomfit him. My nearest and closest Mail is God, my closest Armour and Defence.

३२३ ३ १ २ ३१ २ ३ १ २३ २३ १ २ ३
(१८७३) ओं मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठः परावत आ जगन्था
१२ ३२ ३ १ २ ३ १२ ३ १ २र
परस्याः। सृकं संशाय पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रू
३ १ २र
ताढि वि मृधो नुदस्व ॥

अप्रतिरथः। इन्द्रः। त्रिष्टुप्।

1873. O commander of the army, like a dreadful wild tiger roaming in the mountains with a crooked pace, encircle the distant foes. Crush thou the enemies, whetting thy sharp bolt, thou chastener of the wicked through punishment and win battles.

(2) In the case of the internal fight, Indra is God who is terrible for the evil-doers and the wicked. Though He is All-pervading, yet so long as we do not feel His presence within our hearts, He appears to be distant. He is prayed to use His thunderbolt of knowledge to put an end to all our internal enemies in the form of lust, anger and pride etc. May He put an end to all feelings of animosity within us.

३ १ २र ३१ २ ३ १
(१८७४) ओं भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्ष-
२ ३ १ २र ३ १ २ ३ २ ३क२र
भिर्यजत्राः। स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेमहि
३ १२३ १ २र
देवहितं यदायुः ॥

अप्रतिरथो राहूगणो गौतमो वा। विश्वेदेवाः। त्रिष्टुप्।

1874. O ye enlightened persons! You are fit for our association; may we (in your company) ever hear with our ears such words as are beneficial (to all) and may we ever see with our eyes whatever is good. Ever praying with our firm limbs, may we attain such state of life through our bodies

as will be helpful to the cause of the enlightened persons.

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३२
(१८७५) ओं स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा
३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३
विश्ववेदाः। स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो
२३ १ २ ३ २ ३ २३ १ २
बृहस्पतिर्दधातु। स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥

अप्रतिरथः । विश्वेदेवाः । त्रिष्टुप् ।

1875. May the Master of vast knowledge, may Mighty God prosper us. May the Nourisher of all, the Omniscient Revealer of all the Vedas prosper us. May He always prosper us. May All-pervading God, leading us to salvation help us to prosper.

आवश्यकटिप्पण्यः

SOME IMPORTANT NOTES AND COMMENTS

(१८४६) इन्द्रः – सेनापतिः इन्द्रन् – शत्रूणांदारयिता (निरुक्त० १०।१।८) सेना इन्द्रस्य पत्नी (गो० उ० २।६) तेनेन्द्रः सेनापतिराधिभौतिक पक्षे इन्द्र आत्मा स इन्द्रिय सेनाधिपतिः आध्यात्मिकपक्षे अहमिन्द्रो न पराजिग्य इद्धनम (ऋ०१०।४८।५) इत्यादि प्रामाण्यात् योऽयंचक्षुषि पुरुष एष इन्द्रः इति जैमिनीयोपनिषद् ब्राह्मणे १।४३।१० ।

(१८५१) आध्यात्मिकयुद्धपक्षे (इषुहस्तैः) – इष्यन्ते हिंस्यन्ते कामादयो दोषा यैस्ते इषवः – शमदमादयः त एवहस्ताः साधनानि येषां तैः – शमदमादियुक्तैः ।

(१८५२) (बृहस्पते) – बृहतां धार्मिकाणां वृद्धानां च पालयितः सेनापते आध्यात्मिकार्थे बृहत्याः शक्तेः पालक आत्मन् ।

(१८५४) (सखायः) इन्द्रियरूपाः सुहृदः (वज्रबाहुः) न्यायज्ञानरूपं वज्रं

बाहुरिव दुर्गुण दुःखनाशकं यस्य स आत्मा बाहुर्बाधतेः बाहु-कस्मात् प्रबाधते आभ्यां कर्माणि (निरुक्ते ३ । ४ । २) वज्रो वर्जयतेः वज्रः कस्माद् वर्जयतीति सतः (निरु० ३ । २ । २० वृजी–वर्जने (गोत्रभिदम) - शरीररूप गोत्रभेदकं मोक्षप्राप्तिद्वारा इन्द्रम् – आत्मानम् (गोविदम)- ज्ञानप्रापकम गम्लृ – गतौ गतेस्त्रयोऽर्थाः ज्ञानं गमनं प्राप्तिश्च अत्र ज्ञानार्थं ग्रहणम् विद्लृ-लाभे ज्ञानलम्भकम् ।

(१८५५) (शतमन्युः) – बहुज्ञानयुक्तः शतमिति बहुनाम (निघ० ३ । १) मन्युः - मन अवगमे इति धातोः (यजिमनिशुन्धिदसि जनिभ्यां युच् (उणादिकोषे ३।२०) (अदयः) - यथेन्द्रः - सेनापतिः शत्रुषु-दयालुर्न भवति तथैवात्मा दुष्प्रवृत्तीः प्रति दयां नकुर्यात्, न ताभिः सह सन्धिं कथमपि कुर्यात् । (पृतनाषाड्) दुष्प्रवृत्ति कामक्रोधादिसेनाः सहते - अभिभवतीति पृतनाषाट् षह् – अभिभवे ।

(१८५६) (बृहस्पतिः) - आचार्यः वाग्वै बृहती तस्या एष पतिस्तस्माद् बृहस्पतिः (शत० १४ । ४ । १ । २२) (यज्ञः) - दानादिरूप स्वार्थत्यागसेवा भावना (सोमः)-ज्ञानमयभक्तिरसः (प्रमाणानि दत्त-पूर्वाणि) ज्ञानमय भक्तिरस रूपः सोमरसः इति परमहंस-परिव्राजकाचार्याः स्वामि महेश्वरानन्दा अपि सामवेदसंहितो-पनिषदो भूमिकायाम् पृ० १०३) (मरुतः) - प्राणाः प्राणा वै मरुतः (ऐत० २ । १६)

(१८५७) (वृषा इन्द्रः) - सुखवर्षको धर्ममेघसमाधिसाधको वा आत्मा । (वरुणस्य राज्ञः)–वरणीयस्य प्रकाशमानस्य परमात्मनः वृञ्–वरणे राजृ - दीप्तौ (आदित्यानाम्) - द्वादशमासानाम् कतम आदित्या इति द्वादशमासाः संवत्सरस्य एतआदित्या एते हीदंस-र्वमाददाना यन्ति (शत० ११-१२-८) देवानाम - सत्यव्रतानां सात्विक साधकानाम सत्यसंहिता वै देवाः ।। (ऐत० १।६)

(१८५८) (आयुधानि)-आयुध्यन्ते यैःसाधनैस्तानि साधनानि शमदमज्ञान-वैराग्यादिरूपाणि (सत्वनाम) - सहायकानां सहधर्मिणां सात्विक

स्व भावानां भक्तानाम् (वाजिनाम्)-ज्ञानिनाम् वज-गतौ गतेस्त्रिष्वर्थेष्वत्रज्ञानार्थं ग्रहणम् (रथानाम्) रमणीयानां भक्तानाम् रथो रमतेः औणादिकः कथन् प्रत्ययः २।२

(१८५६) (समृतेषुध्वजेषु) – परमसत्येषु भक्तिरूपेषु व्यापारेषुऋतमिति सत्यनाम (निघ० ३।१०) ध्वज-गतौ गत्यात्मकेषु कार्येषु (इषवः) – इच्छाः इष-इच्छायाम इतिधातोः औणादिकः उप्रत्ययः १।१३।

(१८६१) (अङ्गानि) - रागद्वेषादीनि (अमित्राः) -कामक्रोधलोभ मोह मद-मात्सर्य रूपाः शत्रवः (अप्वा) – या अपवति शत्रुप्राणान् हिनस्ति राज्ञी तत् सम्बुद्धौ अप पूर्वाद् वातेरन्येभ्योऽपिदृश्यते इतिक्विप् अकार लोपश्छान्दसः। इति दयानन्दर्षि यजु० १७।४४ भाष्ये अप्वे अप्वा यदेनया विद्धोऽपवीयते व्याधिर्वा-भयंवेति निरुक्ते ६।१२।

(१८६२) (इन्द्रः) – परमेश्वरः इदि - परमैश्वर्ये (शर्म) - शाश्वत सुखम शर्मेतिसुखनाम निघ० ३।६)।

(१८६३ (शव्ये) - शत्रुनाशन कुशले (इषो) - उपासन रूपे (अमित्रान्) काम-क्रोधलोभादिरूपान् प्रतिपक्षिणः अध्यात्मपक्षे।

(१८६४) (कंकाः) – कं सुखस्वरूपं परमेश्वरं कां सुखदायिनीं परमेश्वरीय-शक्तिं च कुवन्तीति कंका भक्ताः कु – शब्दे (सुपर्णाः) - सुष्ठु पालनं पूरणं वा येषां ते पृ –पालन पूरणयोः (गृध्राणाम्)-विषयाभिकांक्षमाणानां लौकिकविषयासक्तानां जनानाम् गृधु – अभिकांक्षायाम।

(१८६५) (वृत्रहन्) - पापहन्तः परमेश्वर पाप्मा वै वृत्रः (शत० ११।१।५।७) (अग्निः)- ज्ञानी नेता अगि - गतौ अग्निः कस्माद-ग्रणीर्भवति निरुक्ते (७।१)।

(१८६६) (अदितिः) - अविनाशी परमेश्वरः दो - अवखण्डने तद्रहितः शर्म - सुखम् शर्मेति सुखनाम निघ० ३।६) बाह्य युद्धपक्षे शर्म

गृहम्शर्मेति गृहनाम (निघ० ३।४)।

(१८६७) (मृधः) - हिंसकान संग्रामकर्तॄन् शत्रून् मृधु - हिंसायाम मृध इति संग्रामनाम निघ० २।१७) (मन्युम) – क्रोधम मन्युरिति क्रोधनाम (निघ० २।१३)।

(१८६८) (पृतन्यवः) - सेनयासह संग्रामं कर्तुमिच्छतः पृतना इति संग्रामनाम निघ० २।१७)।

(१८६९) (बाहू) – निग्रहानुग्रहरूपौ दुष्टानां निग्रहं सतां चोपर्यनुग्रहं करोति भगवान् तस्या द्विविधशक्ते र्भक्ते न सदा चिन्तनं कर्तव्यम्। (असुराणाम्) - आसुरीणां प्रवृत्तीनाम् असुषु - प्राणेषु रमन्ते इति असुराः सर्वथा स्वार्थ भोग परायणाः।

(१८७०) (वर्मणा) - रक्षककवचेन प्रणवरूपेण 'ब्रह्मवर्ममभान्तरम इत्यन्यत्रोक्ते न।

(१८७१) (अग्निनुन्तानाम्) ज्ञानाग्निदग्धानाम्।

(१८७२) (धूर्वन्तु) – हिंसन्तु धुर्वी हिंसायाम्।

(१८७३) (पविः) - वज्रमिति निघण्टौ वि० २।२०) अत्राध्यात्मपक्षे ज्ञान-रूपं वज्रम् पूयतेऽनेनेति पविः तथा च "नहि ज्ञानेन सदृशं, पवित्रमिह विद्यते ॥ इति भगवद् गीतायाम् (४।३८)।

(१८७४) (वृद्धश्रवाः) - वृद्धं बृहत् श्रवो ज्ञानंयस्य स सर्वज्ञो भगवान् (तार्क्ष्यः)-तूर्णमश्नुतेसर्वमिति तार्क्ष्यः सर्वव्यापकः (अरिष्टनेमिः) कल्याणप्रापकः रिष्- हिंसायाम् अरिष्टं कल्याणं मोक्षादिकं वा प्रतिनेमिः नयनं प्रापणं यस्य सः णीञ -- प्रापणे।

आंग्लभाषानुवादोऽयं, सामवेदस्य मत्कृतः ।
ईश्वरानुग्रहेणाद्य, पूर्तिमागात्सटिप्पणः ॥

त्रुटयः संभवन्त्येव, भूयस्यः कस्य नो कृतौ ।
वेदतत्त्वं स्फुटीकर्तुं, बुधा यत्नो न मे मुधा ।

अंकचन्द्रखनेत्राब्दे, माघमासे सिते दले ।
पौर्णमास्यां समाप्तोऽयम्, अनुवादः शमप्रदः ॥

स्टीवन्सन् ग्रीफिथाद्यैर्ये, वेदानर्थाः प्रकाशिताः ।
तान्निराकृत्य मन्त्राणां, गम्भीरोऽर्थः प्रकाशितः ॥

अनेन प्रीयतां देवो भगवान् भूतभावनः ।
ज्ञानं भक्तिं च शक्तिं च, प्रवर्धयतु सर्वदा ।

धर्मदेवो विद्यामार्तण्डः
(देवमुनिर्वानप्रस्थः)

आनन्दकुटीरम् ज्वालापुरम् ।
२५ माघ २०१९ वै०
८ फरवरी १९६३ ई०

Translator's Closing Remarks

1 By the Grace of the Almighty, the translation of the whole of the Sama Veda with notes and comments has been completed to day.

2 Where is there a human creation which is free from all flaws or short-comings and is perfect? But o wise men ! I am sure, my attempt to elucidate the secret of the Veda will not go in vain.

3 I have tried to give out the real and solemn spiritual import of the Sama Vedic verses, refuting here and there, erroneous interpretation given by Rev. Stevenson. Griffith and such other Western translators.

4 This translation of the Sama Veda with notes and comments which I hope, will give peace to the readers has been brought to completion on the full moon night of the month of Magh 2019 Vikrama Era corresponding to 8th Feb. 1963A.D.

5 May the Omnipresent and Omnipotent Supreme Being be pleased with it and may He increase our wisdom, devotion and energy.

Dharma Deva Vidya Martanda
(Deva Muni Banaprastha)
Ananda Kutir, JWALAPUR U.P

25 Magh 2019
8th Feb. 1963

Glossary of about 450 Important Sama Vedic Words

(For root meaning of the words and authorities, please refer to the Notes and Comments)

At the suggestion of some friends, Hindi meanings are also being given.

(१) अकूपारः — समुद्र, Ocean

(२) अक्षरम् — १ अविनाशी परमात्मा, २ अक्षर
1 Immortal God, 2 Letter

(३) अग्निः — १सर्वज्ञ सर्वश्रेष्ठ नेता परमात्मा,२बुद्धिमान् नेता, ३ दिव्य अभीप्सा, ४ अग्नि, विद्युत्
1 Omniscient God or Supreme Leader, 2 Wise leader, 3 Divine Aspiration, 4 Fire. Electricity

(४) अघशंसः — १ पापी, २ चोर
1 Sinner who praises the sin, 2 Thief. (Nighantu 3-24)

(५) अघ्न्या — गौ जिसकी कभी हिंसा न करनी चाहिये।
Cow which is never to be killed by any one. (Nig. 2-11)

(६) अज्म — १पाप वृत्तियों और पापियों से युद्ध,२गृह।
1 Battle (Internal with sinful tendencies and external with the evil-doers) (Nig. 2-17).
2 Home. (Nig. 3-4)

(७) अर्कः — वज्र अथवा अन्य घातक शस्त्र।
Thunderbolt or any destructive weapon. (Nig. 2-20)

(८) अत्यः — घोड़ा, Horse (Nig. 1-14)

(९) अध्वर्यः — अंगुलियां Fingers (Nig. 2-5)

(१०) अध्वर्यवः — ,, ,,

(११) अध्वर्यो — अहिंसक स्थिर चित्त योगी।

(१२) अद्धा — सत्य Truth (Nig. 3-10)

(१३) अद्रिः — १ मेघ, २ पर्वत, ३ पर्वत समान दृढ़ निश्चयी मनुष्य 1 Cloud (Nig. 1-10 2Mountain, 3 A man of strong determination like the mountain.

(१४) अन्धः — १ अन्न (भौतिक तथा ज्ञान भक्ति आदि रूप आध्यात्मिक)। २ ज्ञानमय भक्ति रूप सोम। 1 Food (Material as well as spiritual in the form of knowledge and devotion) (Nig. 2-7)2 Soma or devotional Juice commingled with wisdom

(१५) अराति — १ अदानशीलता, २ बाह्य शत्रु के साथ २ आन्तरिक शत्रु। 1 Miserliness, 2 Enemy–external as well as internal

(१६) अपः — १ जल, २ कर्म। 1 Water, 2 Action (Nig. 2–1)

(१७) अपांनपात् — न्यायकारी परमात्मा। God as Dispenser of Justice Who does not allow our actions to fall down.

(१८) अभीके — काम क्रोधादि आन्तरिक तथा बाह्य शत्रुओं से युद्ध। Battle (Both with internal and external enemies (Nig. 2–17)

(१९) अभीशवः — १ सूर्य किरणें, २अंगुलियां, ३ लगामें। 1 Rays of the sun, 2 Fingers (Nig.2-5) Reins. (Nig. 6-5)

(२०) अभीशू — बाहुएं । Arms (Nig. 2-4).

(२१) अभ्व: — महान् । Great or big (Nig 3-3).

(२२) अभ्वम — १ मेघ, २ जल ।
1Cloud (Nig. 1-10),
2 Water (Nig. 1-12).

(२३) अमा — गृह, Home (Nig. 3-4)

(२४) अमीवा — रोग वा बीमारी । Disease.

(२५) अर्क: — १ पूजनीय परमेश्वर, २ मन्त्र, ३ भोजन, ४ सूर्य. ५ वज्र । 1 God who is Adorable, 2 The Mantra with which God is glorified 3 Food. (Nig 2--7,) 4 The sun, 5 The thunderbolt, (Nig. 2--20).

(२६) अर्चि: — ज्वाला, Flame (Nig 1-17)

(२७) अर्जुनम — सुन्दर रूप,
Beautiful form (Nig 3-7)

(२८) अर्जुनी — उषा, The Dawn. (Nig. 1--8)

(२९) अर्भक: — १ छोटा, २ बच्चा ।
1 Small. 2 Child, Nig. 3--2)

(३०) अर्य: — १ जगत् का स्वामी परमेश्वर, २ स्वामी ३ वैश्य वा व्यापारी ।
1 God as Lord of the world,
2 Master, 3 Trader

(३१) अर्यमा — १ न्यायकारी परमात्मा, २न्यायाधीश
1 God as Dispenser of Justice,
2 A just person or a Judge.

(३२) अर्वन्त: — १ वीर्यवान् पुरुष, २ अश्व,
1Virile persons, 2Horses.
(Shat 3--3--4--7)

(३३) अव: — १ रक्षण, २ ज्ञान, ३ प्रीति, ४ वृद्धि,५ अन्न
1 Protection, 2knowledge,3Love, 4 Growth, 5 Food (Nig. 2-7)

(३४) अवट: — १ कुंआ,२ ध्यान के लिये एकान्त स्थान।
1 Well (Nig. 3--23) 2 Solitary place for meditation.

(३५) अवत: — कुंआ। Well (Nig 8--23)

(३६) आजौ — कामादि आन्तरिक तथा बाह्य शत्रुओं से युद्ध।
In the battle (both) with internal and external enemies (Nig. 2-17)

(३७) आंगूष: — परमेश्वर की स्तुति वा स्तुति प्रतिपादक मन्त्र
Praise of God or a hymn glorifying God.

(३८) आचक — मैं चाहता हूं।
I desire. (Nig. 2--6)

(३९) आप: — १ सर्व व्यापक परमेश्वर, २ जल,३ शान्ति, ४ जल की तरह शान्त स्वभाव के आप्त पुरुष व स्त्रियां, ५ श्रद्धा।
1 Omnipresent God, 2 Waters, 3 Peace, 4 Learned men and women of of peaceful nature. (Tandya 8-7--8)
5 Faith in God. Jaim 3--2--4--1)

(४०) आयोपयामसि — हम प्रलोभन देते हैं। We tempt.

(४१) आरे — दूर। Far away. (Nig. 3--26)

(४२) आर्य: — श्रेष्ठ धर्मात्मा पुरुष, ईश्वर का सच्चा पुत्र

A righteous noble person of pure character.
True son of God–God's true devotee (Nig 6--5)

(४३) आशाः — १ दिशाएं २ आशाएं
1 All directions (Nig. 1-6)
2 Hopes or desires.

(४४) अत्रिः — १ अन्दर और बाहर का भक्षक शत्रु
२ अग्नि, परिव्राजक ।
1 Devouring fiend within and without, 2 Fire.
3A Sanyasi free from threefold pain. or a wanderer

(४५) अंगिराः --- १प्राण स्वरूप परमात्मा,२ अग्नि, ३ प्राण
1 God as Life of our lives.
2 Fire. 3 Prana or Vital breath (Shat 6–1--2--3)

(४६) अध्वरः — अहिंसात्मक यज्ञ
Non–violent sacrifice.
(Nig. 3--17 and (Nig. 2--7)

(४७) अरतिः — शान्ति सुखदाता परमात्मा ।
Lord as the Giver of Peace and Happiness.

(४८) अदितिः — १अविनाशी परमेश्वर, २वेदवाणी,३अदीना वीरमाता, ४ कभी न मारने योग्य गाय ।
1 God as Immortal Mother of the world. 2 Vedic Speech
3 Brave mother (nirukta).
4 Cow which is never to be killed. (Nig 2--11)

(४९) अदिती — भूमि और आकाश।
The earth and heaven.
(Nig 3–30)

(५०) आदित्यः — १ अविनाशी दिव्य सूर्य - परमात्मा।
२ सूर्य।
1 God as Indestructible Divine Sun, The Light of lights.
2 The sun.

(५१) आदित्याः — १सूर्य समान अज्ञानान्धकार नाशक विशेषतः ४८ वर्ष तक ब्रह्मचर्य का पालन करने वाले विद्वान्। २ सूर्य किरण।
1 Wise men who dispel the darkness of ignorance like the sun, particularly those who have observed Brahmacharya upto the age of 48 years.
2 The rays of the sun

(५२) अक्तुः — रात। Night

(५३) अनवः — मनुष्य। Men (Nig. 2-3)

५४) आयवः — मनुष्य। Men (Nig. 2-3)

(५५) अश्वः — १ सर्व व्यापक परमेश्वर, २ सूर्य, ३ अग्नि, ४घोड़ा। 1 Omipresent God, 2 The sun, 3 Fire, 4 Horse.

(५६) अश्वाः — १ घोड़े, २ इन्द्रिय रूपी घोड़े।
1 Horses, 2 Senses.

(५७) अश्विनौ — १ भूमि आकाश, २ जितेन्द्रिय स्त्री पुरुष। ३ सूय और चन्द्र, ४ अध्यापक उपदेशक, चतुर चिकित्सक। ५ प्राण अपान, ६ दिन और रात।

1 The earth and heaven, 2 The husband and wife who have perfect control over their senses. 3 The sun and the moon. 4 The teacher and preacher 5 Expert physicians and surgeons 6 Prana and apana or vital breaths, 7 Day and night

(५८) इत्था — १ सचमुच, २ इस प्रकार
1 Truly (nig. 3-10), 2 In this manner.

(५९) इन्दवः — १ चन्द्र के समान सौम्य स्वभाव वाले मनुष्य, २ चन्द्र की किरणें।
1 Men of calm or moon-like nature, 2 The rays of the moon.

(६०) इषम् — भौतिक और आध्यात्मिक ज्ञानादि धन।
1 Food (Material as well as spiritual in the form of knowledge (nig. 2-7).

(६१) ईमहे — १ हम प्रार्थना करते हैं, २ हम चाहते हैं
1 Pray or ask for (Nig. 3 19)
2 We desire

(६२) इन्तीमसि — हम मारते या हिंसा करते हैं।
1 We kill or commit violence

(६३) इन्द्रः — १ परमेश्वर, २ आत्मा, ३ महान राजा वा सेनापति, ४ सूर्य, ५ विद्युत्।
1 God as Lord of the world.
2 Soul 3 Great King or Commander 4 The sun 5 Electricity

(६४) इडा — १ उत्तम, वाणी, २ श्रद्धा, ३ गौ, ४ अन्न, ५ पृथिवी।
1 Noble Speech (Nig. 1-11)
2 Faith, (Shat. 11-2-7-10)
3 Cow, (Nig. 2-11)
4 Food, (Nig. 2-7)
5 Earth, (Nig. 1-1)

(६५) उक्थ्य: — प्रशंसनीय।
Praise - worthy or admirable (Nig. 3-8)

(६६) उक्षा — १ शान्ति और आनन्द वर्षक परमात्मा। २ महान्, ३ शक्तिशाली, ४ सोम ओषधि।
God as Great Showerer of Peace and Bliss 2 Great (Nig. 3-3) 3 Mighty, 4 Soma or Moon Plant.

(६७) उक्षित: — महान् Great (Nig. 3-3)

(६८) उत्स: — १ कुंआ, २ शान्ति और आनन्द का स्रोत
1 Well, 2 Source of peace and bliss etc. (Nig.3. 23)

(६९) उर्वी — १ पृथिवी, २ महान् तथा विशाल, ३ भूमि और आकाश लोक।
1 Earth. (Nig. 1. 1)
2 Great and Vast.
3 The Earth and heaven (Nig. 3. 30)

(७०) उशिज: — मेधावी।
Wise men, Geniuses (Nig. 3-15

(७१) उश्मसि — हम चाहते हैं
We desire (Nig. 6)

(७२) उस्रा — गौ Cow (Nig. 2-11)

(७३) उस्राः — १ सूर्य की किरणें, २ ज्ञान किरणें।
1 Rays of the sun.
2 Rays of knowledge.

(७४) ऊधः — १ रात, २ गाय आदि का स्तन।
1 Night (Nig. 1-7)
2 Udder of the cow etc.

(७५) ऊर्क् — १ अन्न, २ पराक्रम।
1 Food. (nig. 27-7) 2 Strength

(७६) उषा — १ उषा, २ आध्यात्मिक ज्योति की प्रारम्भिक अवस्था—हृदय पर ध्यान करने से प्राप्त विशोका ज्योतिष्मती प्रज्ञा। ३ अज्ञानान्धकार नाशिका विदुषी।
1 The dawn 2 The spiritual Dawn of Illumination particularly known in the Yoga Darshan as विशोका ज्योतिष्मती प्रज्ञा by concentrating on the heart. 3 A noble learned lady dispelling darkness of ignorance and evil.

(७७) उक्थः — १ अहिंसात्मक यज्ञ, २ पवित्र ओंकार ३ वेद मन्त्र।
1 Yajna (non-violent sacrifice) Tandya 19-6-3
2 The sacred syllable Om. (Chhandogya) 3 Vedic Mantra. (Tandya 18-8-6)

(७८) ऊतिः — १ रक्षा, २ ज्ञान, ३ वृद्धि, ४ प्रीति।
1 Protection 2 Knowledge,

3 Growth or development
4 Love

(७६) ऋक — मंत्र या ईश्वरादि की स्तुति।
1 Mantra or speech which praises God and other objects

(८०) ऋचीषमः — वेद मन्त्रों में कहे प्रकार परमेश्वर।
God Who as rightly stated in the Vedas.

(८१) ऋतम् — १ सत्य, २ वेद, ३ यज्ञ, ४ ज्ञान शान्ति भक्ति आदि रूप धन, ५ जल।
1 Truth (Nig. 3-10), 2 The Veda, Yajna or non-violent sacrifice (Nir. 4) Water (Nig. 2-12), 5 Wealth (Mainly spiritual in the form of knowledge, peace and devotion etc). (Nig. 2-10)

(८२) ऋभवः — १ मेधावी, २ सत्य से प्रकाशमान ज्ञानी।
1 Wise men, geniuses (Nig.3-15), 2 Enlightened persons shining with truth. (Nig. 3-5)

(८३) ऋषयः — १ ऋषि, २ मन्त्र द्रष्टा।
1 Seers and sages 2 The finders or knowers of the secret of Vedas and their propagators.

(८४) ऋष्वः — महान्।
Great (Nig. 3-3).

(८५) एतशः — १ गतिशील, २ घोड़ा।
1 Active, going from place to place 2 Horse. (Nig. 1-14),

(८६) एहः — क्रोध Anger. (Nig. 2-13).

(८७) ओजः — १ आत्मिक बल, २ सरलता ३ जल
1 Spiritual power, (Nig. 2--9), 2 Straightforwardness, (Unadi 4-192) 3 Water, (Nig. 1--12).

(८८) ओण्यौ — पृथ्वी आकाश।
The earth and heaven (Nig. 3-30)

(८९) कम् — सुख। Happiness. (Nig. 3-6).

(९०) ककुभः — दिशाएं। Directions (Nig. 1--6).

(९१) ककुत् — १ महान् २ सिर।
1 Great, (Nig. 3-3), 2 Head.

(९२) कक्ष्याः — अंगुलियां Fingers (Nig. 2--5).

(९३) कण्वः — मेधावी
A wise man, a genius.(Nig 3--15)

(९४) करस्नौ — बाहुएं Arms (Nig. 2-4)

(९५) कविः — १ तत्वज्ञानी, २ कवि
1 A wise man or a genius. (Nig. 3--15). A seer poet.

(९६) कशा — वाणी, Speech (Nig. 1--11).

(९७) कायमानः — चाहता हुआ। Desiring.

(९८) काष्ठाः — दिशाएं Directions. (Nig. 1-6)

(९९) कुत्सः — वज्र। Thunderbolt. (Nig. 2-20),

(१००) कृष्टयः — मनुष्य। Men. (Nig 2--3).

(१०१) केतः — ज्ञान। Knowledge.

(१०२) केतवः — १ ध्वजाएं, २ ज्ञानी
1 Flags, 2 Enlightened persons, Nig. 3--9) from Ketah-intellect

(१०३) कोशः — १ धन कोष, २ अन्नमय, मनोमय आदि कोष ।
1 Treasure, 2 Sheath.

(१०४) क्रतुः — १ कर्म, २ ज्ञान
1 Action, (nig. 2–1).
2 Knowledge or wisdom
(nig.3--9)

(१०५) कारवः — परमेश्वर की स्तुति करने वाले भक्त
२ शिल्पी
1 Devotees who praise God.
2 Artists.

(१०६) क्षपा — रात
Night (Nig. 1. 7).

(१०७) क्षितयः — मनुष्य
Men (Nig. 2 3).

१०८) क्षितिः — पृथिवी
Earth (Nig. 1. 1).

(१०९) क्षु — अन्न
Food (Nig. 2. 7).

(११०) क्षोणी — भूमि और आकाश
Earth and heaven. (Nig. 3. 30).

(१११) गभस्तयः — १ सूर्य किरणें २ अंगुलियां
1 Rays of the sun. (Nig. 1 5),
2Fingers. (Nig. 2. 5).

(११२) गभस्ती — बाहुएं
Arms. (Nig. 2. 4).

(११३) गंभीरः — महान्
Great. (Nig. 3. 3).

(११४) गयः — १ ऐश्वर्य २ गृह ३ सन्तान

1 Wealth (Material and spiritual)
2 Home (Nig. 3. 4),
3 Offspring (Nig. 2. 2).

(११५) गल्दा — वाणी
Speech (Nig. 1. 11).

(११६) गातुः — १ पृथिवी २ मार्ग ३ अहिंसात्मक यज्ञ
1 Earth, (Nig. 1. 1),
2 Path,
3 Yajna or non-violent sacrifice

(११७) गाथा — वाणी
Speech (Nig. 1--11),

(११८) गावः — १ सूर्यचन्द्रादि की किरणें २ ज्ञान की किरणें, ३ ईश्वर की स्तुति करने वाले भक्त
1 The rays of the sun and the moon.
2 The rays of knowledge.
3 Devotees who praise God.
(Nig. 3–16).

(११९) गृत्सः — मेधावी
A wise man or a genius.
(Nig. 3. 15).

(१२०) गौः — १ पृथिवी, २ गौ, ३ वाणी, ४ सूर्य, ५ स्तोता भक्त
1 Earth (Nig. 1--8) 2 Cow,
3 Speech. (Nig. 1-11)
4 The sun. (nig)
5 A devotee (nig. 3--16)

(१२१) ग्नाः — १ वाणी, २ वेद मन्त्र,
1 Speech, (nig. *1--11*).

2 The Vedic Mantras.
(Shat 5--5--4--7).

(१२२) घर्मः — १ दिन, २ यज्ञ।
1 Day. (Nig. *1*-9)
2 Yajna (Nig. 3-*17*)

(१२३) घृणिः — १ दिन, २ चमकीला सूर्य, ३ क्रोध।
1 Day (Nig. *1*-9)
2 The bright sun (Nig. *1*-*17*)
3 Anger (Nig. 2-*13*)

(१२४) घृतम् — १ घी, २ प्रीति, ३ तेज, ४ जल।
1 Clarified butter 2 Love,
3 Splendour 4 Water (Nig 2-*13*)

(१२५) गोपत्रन — पवित्र वाणी और जितेन्द्रिय बुद्धिमान्।
A wise man who has purified his speech and controlled his senses

(१२६) घृतवती — आकाश पृथिवी।
The heaven and earth
(Nig. 3-30)

(१२७) घोष: — १ वाणी २ घोषणा।
1 Speech, 2 Proclamation
(Nig. *1*-*11*)

(१२८) ध्रंसः — दिन, Day (Nig. *1*-9)

(१२९) चकमान: — कामना करता हुआ।
Desiring. (Nig. 2-6)

(१३०) चन्द्रमाः — १ आनन्दित करने वाला परमात्मा।
२ चन्द्र, ३ आह्लादक।
1 God as Giver of true Delight or Bliss (Yaj 32-*1*) 2 Moon.
3 Delightful.

(१३१) चमसः — १ मेघ, २ चमचा ।
1 Cloud. (Nig. 1-10) 2 Spoon.

(१३२) चम्वौ — १ पृथिवी और आकाश, २ दो सेनाएं ।
1 The heaven and earth. (Nig. 3-30) 2 Armies.

(१३३) चरुः — १ मेघ, २ यज्ञार्थ सामग्री ।
1 Cloud (Nig. 1-10) 2 Rice and other ingredients, for the Yajna (Shat 4-4-2-1)

(१३४) चर्षणयः — १ मनुष्य । Men (Nig. 2-3)

(१३५) छन्दः — १वैदिक छंद, २ वेद, ३ स्तोता, ४ स्वतंत्रता
1 Vedic Metre 2 The Veda 3 A devotee (Nig. 3-16) 4 Freedom.

(१३६) छर्दि. — १ गृह, २ प्रकाश, ३ छत व आश्रय,
1 Home, 2 Light, 3 Support.

(१३७) जरिता — १ स्तोता भक्त ।
A devotee who praises God. (Nig. 3-16)

(१३८) जलाषम — १ पानी, २ सुख ।
1 Water (Nig. 1-12)
2 Happiness (Nig. 3-6)

(१३९) जातवेदाः — १ सर्वव्यापक और सर्वज्ञ परमात्मा २ अग्नि
1 Omnipresent and Omnipotent God 2 Fire

(१४०) जामयः — १ अंगुलियां, २ बहिनें,३स्त्रियां तथा बन्धु ।
1 Fingers, (Nig. 2-5) 2 Sisters. (Nig. 3-6) 3 Kinsmen and womenfolk

(१४१) जनयः — १ स्त्रियां, Wives

(१४२) जारः — १ प्रेमी, Lover

(१४३) जीराः — १ तीव्र Rapid (Nig. 2-15)

(१४४) जुषते — १ प्रेम करता है, २ सेवन व उपयोग करता है।
1 Loves. 2 Enjoys or uses

(१४५) ज्योक् — १ चिरकाल तक, दीर्घ आयु तक।
1 For a long time
2 Lasting ti l long life

(१४६) तनयित्नुः — बिजली। Lightning

(१४७) तना — धन (भौतिक और आध्यात्मिक)
Wealth (both material and spiritual (Nig. 2-10)

(१४८) तनूनपात् — १न्यायकारी परमेश्वर, २शरीर रक्षक अग्नि ३ घी, ४ प्राण।
1 God as Dispenser of Justice who does not allow our actions to fall down or lapse without fruit 2 Fire as protector of the body 3 Ghee or clarified butter (Nig. 8-5) 4 Prana or vital breath (Ait B 2-4)

(१४९) तपः — १ कष्ट सहन रूप तपस्या, २ सब द्वन्द्वों में सहिष्णुता, ३ सब अवस्थाओं में समानता, ४ संयम के साथ धर्म का आचरण। ५ ध्यान और प्राणायाम। ६ वेदों का स्वाध्याय।
1 Penance or austerity.
2 Equanimity under all circumstances 3 Putting up patiently with the pairs of opposites 4 The observance of Dharma with self-control 5 Meditation and Pranayama 6 Swadhyaya or the study of the Vedas

(१५०) तरणिः — १ दुःख सागर से तराने वाला परमात्मा। २ सूर्य, ३ नौका वा जहाज, ४ शीघ्र।
1 God who takes us across the ocean of misery. 2 The sun 3 The boat or steamer 4 Rapid (Nig 2-15)

(१५१) तड़ित् — १ बिजली, २ समीप।
1 Lightning 2 Near (Nig 2-16)

(१५२) तवः — बल। Strength (Nig. 2-9)

(१५३) तविषः — महान्। Great (Nig. 3-3)

(१५४) तविषी — प्रबल और बड़ी सेना।
Powerful and big army (Nig. 2-9)

(१५५) तस्करः — चोर। Thief (Nig. 3-24)

(१५६) तार्क्ष्यः — १ सर्व व्यापक परमेश्वर, २ घोड़ा।
1 Omnipresent God 2 Horse (Nig. 1-14)

(१५७) तुक् — सन्तान, Offspring or son.

(१५८) तुंजति — देना। Giving in charity

(१५९) तुज्यमानासः — शीघ्रगामी Quick-moving.(Nig.2-15)

(१६०) तुर्वशः — मनुष्य। Men (Nig. 2-3)

(१६१) तुवि — बहुत। Much. (Nig. 3-1)

(१६२) तयम् — १ जल्दी से, २ पानी,
1 Rappidly (Nig. 2-15)
2 Water (Nig. 1-12)

(१६३) तोकम् — सन्तान। Son (Nig 2-2)

(१६४) तोदः — १ शिक्षक, २ गृह स्वामी।
1 Preceptor
2 Master of the house.

(१६५) दंसः — कर्म, Action (Nig. 2-1)

(१६६) दक्षः — बल। Strength (Nig. 2-9)

(१६७) दध्यङ् — ध्यानी योगी। 1 Meditating Yogi

(१६८) दभ्नोति — नष्ट करता है।
Destroys or kills (Nig: 2 19)

(१६९) दमूनाः — आत्म सयमी।
A man of self-control (Nig. 4-4)

(१७०) दमे — १ गृह, २ मन को वश में करना।
1 Home 2 Control of mind

(१७१) दयते — १ देता है। २ दया करता है। 1 Gives (D. P.) 2 Shows kindness.

(१७२) दाशति — देता है। Gives (Nig. 3-20)

(१७३) दिद्युत् — १ वज्र, २ विद्युत् ३ प्रकाश।
1 Thunderbolt or any destructive weapon. (Nig. 2-20)
2 Electricity 3 Light

(१७४) दिवे दिवे — १ प्रतिदिन, २ ज्ञान तथा प्रसन्नता के लिये।
1 Everyday (Nig. 1-9), 2 For light of knowledge and joy.

(१७५) दीदयति — जलता वा प्रकाशित होता है।
Shines or burns (Nig. 1-16)

(१७६) दीधितयः — १ सूर्य की किरणें, २ अंगुलियां। ३ ज्ञान वा ध्यान की किरणें।
1 Rays of the sun (Nig. 1-5)
2 Fingers 3 Spiritually the rays of wisdom or meditation.

(१७७) दुरितम् — १ दुर्गुण वा बुराई, २ दुःख।
1 Evil. 2 Misery,

(१७८) दुरोणे — घर में। In the house (Nig. 3-4)

(१७९) दुवस्यति — १ पूजा करता है। २ सेवा करता है।
1 Worships 2 Serves (Nig. 3-5)

(१८०) दूतः — १ दूत, २ अज्ञान अथवा दुःख का नाशक
1 Messenger 2 Destroyer of ignorance or misery.

(१८१) दूरेअन्ते — १ दूर तक फैले हुए। २ पृथिवी और आकाश।
1 Far spreading 2 The heaven and earth. (Nig. 3-30)

(१८२) देवताता — दिव्य गुणों का विस्तार करने वाला।
Yajna (Non-violent sacrifice) which develops divine virtues. (Nig. 3-17)

(१८३) देवयवः — १ दिव्य गुणों और विद्वानों की कामना करने वाले, २ यज्ञ कराने वाले ऋत्विक्।
1 Desiring divine persons or virtues 2 *Priests* (Nig. 3-18)

(१८४) देवः — १ सर्व प्रकाशक परमात्मा, २ सत्यनिष्ठ निष्पाप विद्वान्, ३ प्रकाशादि दायक,
1 God, 2 A learned sinless person. 3 That which gives light.

(१८५) देवाः — १ सत्यनिष्ठ विद्वान् २ दिव्य शक्तियां, ३ लाभदायक वा प्रकाशक पदार्थ, ४ दानी ५ इन्द्रियां, ६ प्राण।
1 Truthful enlightened persons (Shat3-7-3-*1*0 2Divine *Powers* 3 Shining or beneficial objects. 4 Donors, 5 Senses 6 *Pranas* or vital breaths

(१८६) ३३ देवाः — पृथिवी अन्तरिक्षादि ८ वसु, ११ रुद्र, (१० प्राण और आत्मा) १२ मास विद्युत् और यज्ञ।
8 Vasus, *11* Rudras, 10 *Pranas*, and soul 12 Adityas or months of the year. Electricity and Yajna.

(१८७) दोषा — रात। Night (Nig. 1-7)
(१८८) द्यविद्यवि — प्रतिदिन Every day (Nig. *1-9*)
(१८९) द्युमत् — प्रकाशमान Shining or full of light (Nig. 1-16)
(१९०) द्युम्नम् — १ धन (भौतिक तथा आध्यात्मिक) २ यश। 1 Wealth. (Material and Spiritual) Nig. 2-10
2 Good reputation (Nir. 5. *1-6*)
(१९१) द्रविणम् — १ धन, २ बल *1* Wealth
2 Strength (Nig. 2-9)
(१९२) धन्व — १ अन्तरिक्ष २ मरुस्थल ३ धनुष्।
1 Middle region (Nig. 1-3)
2 Desert 3 Arrow
(१९३) धारा — १ वाणी २ जल धारा 1 Speech (Nig. 1-11) 2Flow or stream
(१९४) धिषणा — १ वाणी २ बुद्धि 1 Speech (Nig. 1-11) 2 Intellect
(१९५) धीः — १ बुद्धि २ कर्म 1 Intellect
2 Action (Nig. 3-9)
(१९६) धीतयः — १ अंगुलियां २ ध्यान। 1 Fingers (Nig. 2–5) 2 Meditation
(१९७) धीरः — १ मेधावी २ धैर्यशाली।
A wise man or a genius (Nig. 3-15) 2 A man of patience or preservance.
(१९८) धेना — १ वाणी *1* Speech (Nig. *1-11*)
(१९९) धेनुः — १ वाणी २ गौ Speech (Nig. 1-11)
Speech (Nig. *1*-11) 2 Cow
(२००) ध्वरति — हिंसा करता है Kills or destroys
(२०१) नक्ता — रात। Night
(२०२) नक्षति — १ व्याप्त करता है, २ गति करता है।

1 *Pervades* (Nig. 2-18)
Moves (*Nig*. 2-14)

(२०३) नदः — ईश्वरस्तुति करने वाला
A devotee who praises God.

(२०४) नदति — पूजा करता है। Worships (*Nig*.3-14)

(२०५) नभते — मारता है। Kills or destroys.

(२०६) नभसि — आकाश पृथिवी। The heaven and earth (Nig. 3-30)

(२०७) नमः — १ नमस्कार २ अन्न ३ वज्र।
1 Salutation 2 Food (Nig 2-7) Thunderbolt or deadly weapon (Nig. 2–20)

(२०८) नराः — मनुष्य। Men

(२०९) नशत् — व्याप्त करता है। *Pervades* (Nig. 2–18)

(२१०) नहुषाः — मनुष्य। Men (*Nig*. 2-3)

(२११) नाकः — १ सर्वथा दुःख रहित स्थान
Salvation or emancipation where there is not an iota of misery.

(२१२) निण्यम् — गुप्त, रहस्य Secret,hidden,(Nig.3-25)

(२१३) नितोशते — मारता है Kills or destroys(*Nig*.2-19)

(२१४) निबर्हय — नष्ट कर Kill or destroy (*Nig*.2-19)

(२१५) नियुत्वान् — स्वामी Lord (Nig.2-28) (*Nig*.2–22)

(२१६) निर्ऋतिः — १ पृथिवी २ घोर आपत्ति।
1 Earth (Nig. 1–1) 2 A great calamity.) (*Nirukta* 2-2)

(२१७) नु — शीघ्र। Rapidly (*Nig*. 2–15)

(२१८) नक्षन्तु — व्याप्त हों, प्राप्त करें। May pervade or attain (*Nig*. 2-14-18)

(२१९) नक्तम् — रात। *Night* (1–7)

(२२०) नृम्णम् — १ बल २ भौतिक और आध्यात्मिक ज्ञान शान्ति आदि धन।
(Strength (Nig. 2-9) Wealth Material as well spiritual (Nig. 2-10)

(२२१) नेमधिता — युद्ध। Battle (with internal as well spiritual enemies)

(२२२) नेमि — वज्र। Thunderbolt (nig. 2-20)

(२२३) नौति — स्तुति वा पूजा करता है।
Worships (*Nig.* 3-14) praises (Dhatu path)

(२२४) पंचजनाः — मनुष्य मात्र। Mankind (*Nig.*2-3)

(२२५) पनस्यति — प्रशंसा वा पूजा करता है।
Worships or praises (*Nig.* 3-14)

(२२६) पनायते — प्रशंसा वा पूजा करता है।
Worships or praises (*Nig.* 3-14

(२२७) पयः — १ जल २ रात ३ दूध ४ अन्न
1 Water (*Nig.* 1-12) *2 Night* (*Nig.* 1-7) 3 Milk 4 Food 2-7)

(२२८) पराके — दूर। Far away, at a distant place (Nig.3-20)

(२२९) परावतः — " " " "

(२३०) परि — चारों ओर On all sides

(२३१) परीणसा — बहुत। Much, iu abundance (*Nig.* 3-1)

(२३२) पर्जन्यः — १ सब प्राणियों का उत्पादक और पालक पिता परमेश्वर २ मेघ।
God Who is the Generator and *N*ourisher of all beings. (Nirukta 10-1) 2 Cloud.

(२३३) पर्वतः — १ पहाड़ २ मेघ ३ पर्वत के समान दृढ़ निश्चयी मनुष्य।
1 Mountain 2 Cloud (Nig. I-10) 3 A man of strong determination like a mountain.

(२३४) पवते — १ पवित्र करता है, २ जाता है।
1 *Purifies* (D. *P.*) 2 Moves D.P.

(२३५) पवस्व — १ पवित्र कर, २ जा या प्रवाहित कर
1 Purify 2 Move or flow

(२३६) पविः — १ वाणी, २ वज्र या अन्य घातक शस्त्र।
1 Speech (*N*ig. 1-*11*) 2 Thunderbolt or any destructive weapon (*N*ig. 2-29)

(२३७) पवित्रम — १ पवित्र,२ जल।
1 *P*ure 2 Water (*N*ig. 1-*1*2)

(२३८) पस्त्यम — गृह। Home (*N*ig. 3-4)

(२३९) पाजः — १ अन्न, २बल। 1 Food (Nig. *2*-7)
2 Strength. (Nig. *2*-9)

(२४०) पाथः — १ जल, २ अन्न, ३ अन्तरिक्ष ४ मार्ग।
1 Water (*N*ir. 6-3) 2 Food (*N*ir. 6-2) 3 Middle region (Nir. 6-2) 4 Path (Nig. 4-3)

(२४१) पितरः — १ पितर, २ वृद्ध अनुभावी ज्ञानी ३ रक्षक ४ ऋतु ५आचार्य।
1 Ancestors or fathers 2 Elderly or experienced wise men 3 Protectors 4 Seasons (Shat (6-4-3-8) 5 Preceptors

(२४२) पितुः — अन्न। Food (*N*ig. 2-7)

(२४३) पूरवः — मनुष्य। Men (Nig. 2-3)

(२४४) पूषा — पुष्टिदाता परमेश्वर
1 God as the Nourisher or Support of the world 2 Earth (Nig. 1-*1*)

(२४५) पृक्षः — अन्न। Food (Nig. 2-7)

(२४६) पृच्छति — १ पूछता है, २ पूजा करता है।
1 Asks 2 Worships (Nig. 3-14)

(२४७) पृणाति — १ देता है, २ पूर्ण करता है।
1 Gives (3-20) 2 Fills up.

(२४८) पृतना — १ मनुष्य २ युद्ध।
1 Men (*N*ig. 2-3 2 Battles 2-17)

(२४९) पृत्सु — अन्तरिक तथा बाह्य शत्रुओं से युद्धों में।
In the battles. (with internal or external enemies (Nig. 2-17)

(२५०) पृशिनः — १ सूर्य, २ अन्तरिक्ष आकाश ३ अन्न ४ पृथिवी।
1 The sun (Nir. 2-4) 2 The sky or middle region (Nir. 2-4) 3 Food (Tandya 12-10-24) 4 Earth (Tait *1*-4-1-5)

(२५१) पेशः — १ सुन्दर रूप २ सुवर्ण।
1 Beutiful form (Nig. 3-7)
2 Gold (Nig. *1*-2)

(२५२) पौंस्यानि — १ अनेक प्रकार के बल २ महत्ता
1 Strength of various kinds
2 Greatness

(२५३) प्रयः — १ पानी २ अन्न, ३ तृप्ति कारक तथा शान्तिदायक।
1 Water (Nig. 1-12) 2 Food (*N*ig. 2-7) 3 That which satisfies or gives peace.

(२५४) प्रेष्ठः — प्रियतम, Dearest

(२५५) बट् — सचनुच Truly (Nig. 3-10)

(२५६) बर्हिः — १ अन्तरिक्ष २ पवित्र हृदय रूप मन्दिर ३ आसन, ४ ज्ञान रूप मानस यज्ञ।
1 Middle region (Nig. 1-3) 2 *Pure* heart as sanctuary 3 Asana or seat 4 Mental sacrifice in the form of knowledge. (Rishi Dayanda)

(२५७) बर्हिषि — महान्। Great (Nig. 3-3)

(२५८) बृबदुक्थम — अत्यन्त प्रशंसनीय
Highly admirable.

२५९) ब्रध्नः — १ महान् २ सबसे महान् परमेश्वर ३ सूर्य ४ प्राणरूप अश्व।
1 Great (Nig. 3.3) 2 God as the Greatest or Supreme Being. 3 The sun (Tait. 3-9-4-*1*) 4 The Prana as horse (Rishi Dayananda Sarasvati)

(२६०) बृहस्पतिः — १ बृहत् संसार और वैदिक ज्ञान का स्वामी २ आचार्य ३ प्राण ४ सूर्य।
1 God as the Lord of the universe and the Vedic Wisdom. (Aitareya 1 B Jaimi 1-37-6)*2*An Acharya or Preceptor (Shat. 1-4-1*1*) 3 Prana 4 The sun.

(२६१) ब्रह्म — १ सबसे महान् परमात्मा २ वेद ३ ज्ञान रूप आध्यात्मिक धन।
1 God as the Supreme Being 2The Veda (jainimiyopanishad

4-25-3) 3 Spiritual Wealth in the form of wisdom. etc (Nig. 2-10)

(२६२) ब्रह्मणस्पतिः — ज्ञान और ब्रह्माण्ड का स्वामी परमात्मा।
God as the Lord of Knowledge and the universe.
(Tandya 16-5-8)i

(२६३) भगः — १ पूजनीय परमात्मा २ ऐश्वर्य भौतिक और शमादि आध्यात्मिक, ३ धर्म ४ वैराग्य ५ यश ६ ज्ञान।
1 God as Adorable 2 Wealth (Both material and spiritual) 3 Dharma 4 Dispassion 5 Good reputation 6 Knowledge.

(२६४) भानुः — १ सर्व प्रकाशक परमेश्वर २ सूर्य।
1 God the Illuminator or the Light of lights 2 The sun

(२६५) भद्रम — १ कल्याण व सुख कारक, २ उत्तम।
1 Beneficient 2 Noble

(२६६) भारती — १ उत्तम वाणी २ गुणवती स्त्री वा माता ३ शुद्ध बुद्धि।
1 Noble speech (Nig. 1-11) 2 A virtuous woman or mother (R.D.S.) Pure intellect (D.S)

(२६७) भुरण्युः — १ शीघ्र गामी २ धारण कर्त्ता।
1 Rapid or quick 2 Supporter or upholder. (Shat 8-6-3-20)

(२६८) भरद्वाजः — १ सत्य ज्ञानयुक्त मन २महान् ज्ञानी।
1 The mind full of true knowledge (Shat 8-1-1-9) 2 Highly learned person. (R. D.S.)

(२६९) भर्गः — १ दुःख चिन्ता शोक अज्ञान नाशक परमेश्वर का तेज २ अग्नि की ज्वाला।
1 God's splendour which destroys all evils and misery or grief 2 Flame of the fire (jai. U 4-28-2)

(२७०) भुरिजौ — बाहुएं। Arms. (Nig. 2-4)

(२७१) भृगवः — १ परिपक्व विज्ञान वाले तपस्वी-वानप्रस्थी २ वायु, जल, चन्द्र।
1 Wise men of mature knowledge particularly, used for hermits or Banaprasthas. 2 Air, water and moon (Gopatha Br. Poorva. 2.8.9)

(२७२) भेषजम् — १ औषध २ जल, ३ सुख वा सुखकारक पदार्थ।
1 Medicine. 2 Water (Nig.1-12) 3Happiness or its giver. (Nig. 3-6)

(२७३) मंहते — देता है। Gives (Nig. 3-20)

(२७४) मंहिष्ठः — सबसे बड़ा उदार दानी Most Liberal

(७७५) मक्षु — शीघ्र।
Quickly or rapidly (Nig. 2-15)

(२७६) मखः — १ यज्ञ २ पूजनीय परमेश्वर।
1 Yajna or non-violont sacrifice (Nig. 3-17) (2) God the Adorable (Shat. 14-1-1-13)

(२७७) मघम —
Wealth (Both material and spiritual)

(२७८) मज्म — बल Might. । (Nig. 2-9)

(२७९) मतय: — १ मेधावी २ बुद्धियां ३ स्तुतियां ।
1 Wise men or geniuses. (Nig. 3-15) 2 Intellects 3 *Praises* of God (Nirukta)

(२८०) मदति — पूजा करता है।
Worships (Nig. 3–*14*)

(२८१) मदेमहि — १ हम प्रार्थना करते हैं, २ हम आनन्दित होते हैं ।
1 We *Pray* or ask for(Nig.3-19)
2 We enjoy bliss

(२८२) मधु — १ मधुर पवित्र ज्ञान २ शहद ।
1 Sweet and pure knowledge; action or devotion (R.D.S.)
2 Honey

(२८३) मनामहे — हम मांगते वा प्रार्थना करते हैं ।
We Ask for or pray, beg. (Nig. 19)

(२८४) मनु: — मनन शील विद्वान् ।
A thoughtful learned man. (Shat 8-6-3-*18*)

(२८५) मन्दते — १ पूजा करता है, २ आनन्दित होता है ।
1 *W*orships (Nig. 3-14)
2 Gets great delight (D.P.)

(२८६) मन्यु: — १ ज्ञान २ अन्यायादि निवारणार्थ प्रबल भावना ।
1 Knowledge (Unadi Kosh)
Righteous indignation or wrath (Nig. 2-13)

(२८७) मय: — सुख ।
Happiness or Joy.(Nig. 3-6)

(२८८) मरुतः — १ वीर सैनिक २ यज्ञ करने वाले ऋत्विक् ३ प्राण ४ प्रचण्ड वायु वा मानसून।
1 Heroes (Nir. *1*1-2)
2 Performers of Yajnas (Nig. 3-18) 3 Pranas or vital breath (Aitareya. 3-16) 4 Strong winds or monsoons (Shat 9-1-2-5)

(२८९) महिषः — महान्। Great (Nig. 3-3)

(२९०) मही — १ पृथिवी २ वाणी ३ गो ४ आकाश और पृथवी।
1Earth (Nig.1-1) 2 Speech (Nig. 1-11) 3 Cow (Nig. 2-1*1*) 4 The heaven and earth (Nig. 3-30)

(२९१) माया — १ बुद्धि २ चतुरता। 1 *W*isdom (Nig. 3-9) 2 Dexterity.

(२९२) मित्र — १ सब का स्नेही परमेश्वर २ सूर्य ३ अच्छा पाप निवारक मित्र।
1 God as the Friend of all Shat 4-1-4-1) The sun (Nir10-2) 3 A good friend

(२९३) मिनाति — १ गति करता है २ हिंसा करता है।
Moves 2Destroys or kills (Nig. 2-19)

(२९४) मृधः — युद्ध। Battle (Nig. 2-17)

(२९५) मेधः — १ यज्ञ २ मेधावी।
1 Yajna, (3-17) 2 A wise man or genius (Nig. 3-15)

(२९६) यतस्रुचः — यज्ञ करने वाले पुरोहित।
Priests (Nig. 3-18)

(२९७) यज्ञः — १ पूजनीय परमेश्वर २ श्रेष्ठ परोपकारक कर्म ३ परमेश्वर और सत्यनिष्ठ विद्वानों की पूजा, संगति करण, दान।
1 Adorable God 2 Any noble philanthropic act 3 *W*orship of God and wise men. Unification and charity (D.P.)

(२९८) यदवः — मनुष्य। Men (Nig. 2-3)

(२९९) यमः — १न्यायकारी नियन्ता परमेश्वर २न्यायाधीश
1 God as Dispenser of Justice and Controller 2 Any Judicial Officer (Nig. 2-2)

(३००) यहुः — १ सन्तान २ पुकारने योग्य परमेश्वर।
1 Offspring 2 He who is to be approached and invoked God

(३०१) यह्वः — महान्। Great (Nig. 3-3)

(३०२) यामि — १ मैं प्रार्थना करताहूं। २ मैं जाता हूं।
1 I ask for or pray 2 I go

(३०३) योनिः — १ गृह वा मूल, २ पानी।
1 Home or Source 2 Water

(३०४) रजः — १ रात, २ ज्योति ३ पानी ४ लोक।
1 Night (Nig. 1-7) 2 Light (Nir. 4-3) 3 *W*ater (Nir. 4-3 4 *W*orld (Nir. 4-3) -

(३०५) रयिः — धन (भौतिक तथा ज्ञान, शान्ति, संयम श्रद्धा रूप आध्यात्मिक)।
*W*ealth (Material as well as well as spiritual in the form of wisdom, peace. self-control, faith etc. (Nig- 2-10)

(३०६) रातिः — दान। Donation or gift.

(३०७) रन्त्यः — रमणीय, सुन्दर Charming, pleasant

(३०८) रातयः — दान। Gifts

(३०९) राधः — धन (भौतिक तथा आध्यात्मिक) Wealth (Material as well as spiritual).

(३१०) रुद्रः — १ न्यायकारी तथा ज्ञान दाता परमेश्वर २ सेनापति ३ रोगनिवारक वैद्य ४ अग्नि
1 God as Dispenser of Justice and Giver of True Knowledge 2 Commander of an army 3 A physician 4 Fire.

(३११) रुद्राः — १-१० प्राण और आत्मा २ वीर सैनिक
1 Ten Pranas or vital breaths and the soul (Shat 11-6-3-7)
2 Brave soldiers.

(३१२) रेभः — स्तोता भक्त A devotee who praises God. (Nig. 3-16)

(३१३) रोदसी — भूमि और आकाश। The heaven and the earth (Nig. 3-30)

(३१४) वस्यसः — श्रेष्ठ। Virtuous

(३१५) वर्तनीः — मार्ग Way or Path

(३१६) वयः — १ जीवन, आयु २ अन्न।
1 Life 2 Food (Nig. 2-7)

(३१७) वरुणः — १ अज्ञान निवारक तथा सर्व श्रेष्ठ परमेश्वर २ वरणीय सर्वोत्तम पुरुष ३ प्राण।
1 God as the Dispeller of darkness of ignorance or the Most acceptable 2 A very noble excellent person 3 Prana or vital breath (Gopath U 4-11)

(३१८) वग्नुः — वाणी। Speech (Nig. 1-11)

(३१९) वनम् — १ सूर्य व चन्द्र किरण २ जल ३ जंगल ३ भक्ति ।
1 A ray of the sun or the moon (Nig. *1*-5) 2 *W*ater (Nig. 1-12) 3 Forest 4 Devotion from the root van to devote

(३२०) वनर्गुः — बानप्रस्थ ।
Forest dweller or a Banaprastha

(३२१) वनोति — कामना करता है । Desires (Nig 2-6)

(३२२) वयुनम् — १ प्रशंसनीय कार्य २ ज्ञान वा बुद्धि ।
1 Admirable action (*N*ig. 3-8)
2 Intelligence or knowledge (*N*ig. 3-9)

(३२३) वराहः — मेघ । Cloud (Nig. 10-*1*0)

(३२४) वरिवः —
Wealth (both material and spiritual (*N*ig. 2-10)

(३२५) वरूथम् — गृह । Home (*N*ig. 3-4)

(३२६) वपः — रूप । Form (*N*ig- 3-7)

(३२७) वर्म — १ कवच, २ गृह ।
1 Armour *2* Home (Nig. 3–4)

(३२८) वलः — १ मेघ २ अज्ञान और पाप ।
1 Cloud (*N*ig. 1–*1*0) 2 Ignorance and sin.

(३२९) वल्गु — उत्तम वाणी ।
Noble speech (Nig. *1*-*1*1)

(३३०) वव्रिः — रूप । Form (Nig. 3–7)

(३३१) वश्मि — मैं कामना करता हूं । I desire.

(३३२) वसवः — १ कम से कम से कम २४ वर्ष तक ब्रह्मचर्य का पालन करने वाले विद्वान् । २ पृथिवी, जल आदि ८ जिन में प्राणी वास करते हैं ।

1 Those who have observed Brahmacharya, (Continence) for at least 24 years. 2 Eight regions like the earth, waters etc. which are inhabited by creatures.

(३३३) वसु — धन (भौतिक तथा आध्यात्मिक) Wealth (Material as well as spiritual)

(३३४) वाजः — १ ज्ञान, २ बल, ३ अन्न। 1 Knowledge from the root-vaj 2 Strength (Nig. 2-9) 3 Food (*N*ig. 2-7)

(३३५) वातः — १ प्राण स्वरूप अथवा जगत्सचालक परमात्मा २ वायु। 1 Gad who is the Life of life or Who directs the universe 2 Air

(३३६) वाघतः — १ मेधावी, २ यज्ञ कराने वाले ऋत्विक्। *1* Wise men or geniuses (Nig. 3–*15*) 2 *P*riests. (Nig. 3-18)

(३३७) वाचस्पतिः — १ वाणी का स्वामी परमेश्वर २ आचार्य। 1 God as the Lord of the speech 2 A preceptor.

(३३८) वार्यम् — वरणीय वा श्रेष्ठ Acceptable

(३३९) वाजयति — पूजा करता है Worships (Nig. 3-14)

(३४०) वाजसातौ — १ आन्तरिक अथवा बाह्य शत्रुओं से युद्ध में २ ज्ञान और धन के वितरण में। 1 In the battle with internal as well as external foes. 2 In

the distribution of wealth and knowledge.

(३४१) वाजिनः — १ ज्ञानी २ अश्व ।
Wise and learned men. 2 Horses

(३४२) वाजिनीवती — १ उषा २ दिव्य ज्योति की उषा विशेषकर ज्योतिष्मती प्रज्ञा ।
1 The Dawn 2 Divine Dawn of illumination.

(३४३) वासरम् — दिन । Day (Nig. 1-9)

(३४४) वामः — प्रशंसनीय, उत्तम ।
1 Admirable or noble (Nig. 3-8)
1 God as Almighty Director of the universe 2 Air

(३४५) वायुः — १ संसार को गति देने वाला परमेश्वर २ वायु ।
1 God as Almighty Director of the universe 2 Air

(३४६) विपन्या — सच्ची स्तुति वा भक्ति ।
Sincere and true devotion

(३४७) विहायाः — महान् । Great (Nig. 3-3)

(३४८) विवस्वन्तः — १ सूर्य किरणों के समान अज्ञान निवारक विद्वान् २ सूर्य की किरणें ।
1 Learned men, particularly preceptors dispelling darkness of ignorace like the rays of the sun (Nig. 2-3) 2 The rays of the sun.

(३४९) विप्राः — अपने को और दूसरों को ज्ञानादि से भर पूर करने वाले मेधावी ।
Wise men who fill themselves

and others with knowledge (Nig. 3-15)

(३५०) विदथः — १ यज्ञ २ धार्मिक विद्वानों की सभा।
1 Yajna (Nig. 3-17) 2 Assembly of religious nature.

(३५१) विधाता — १ संसार का विशेष रूप से धारण करने वाला परमात्मा २ मेधावी।
1 God as the Support of the Universe 2 A wise man or genius (Nig. 3-15)

(३५२) विधेम — हम पूजा करते हैं।
We worship (Nig. 3-5)

(३५३) विपः — १ मेधावी २ अङ्गुलियां।
1 *W*ise men or geniuses (Nig. 3-15) 2 Fingers (Nig. 2-5)

(३५४) विपन्यवः — १ परमेश्वर की विशेष स्तुति करने वाले भक्त २ मेधावी।
1 Devotees who earnestly praise God. 2 Wise men or geniuses (Nig. 3-15)

(३५५) विपश्चित् — बुद्धिमान् विद्वान्।
A wise learned man (Nig. 3-15)

(३५६) विभावरी। — उषा Dawn (Nig. 1-8)

(३५७) विरप्शी — महान्। Great (*N*ig. 3-3)

(३५८) विवक्षसे — तू महान् है। Thou are Great.

(३५९) विश्वकर्मा — १ जगत्कर्ता परमात्मा २ महान्शिल्पी।
1 God as Creator of the world
2 A great artist

(३६०) विवासति — पूजा वा सेवा करता है।
Worships or serves. Nig. 3-5)

(३६१) विशः — मनुष्य, प्रजाएं Men (*N*ig. 2-3)

(३६२) विश्वचर्षणिः — सर्वद्रष्टा-सर्वज्ञ।
Omniscient or literally God who sees everything. (Nig.3-11)

(३६३) विष्ट्वी — कर्म। Action. (Nig. 2-1)

(३६४) विष्णुः — १ सर्व व्यापक परमात्मा २ सूर्य ३ यज्ञ
1 Omnipresent God. 2 The sun 3 *Yajna* or non-violent sacrifice (Shat *13*–1–8-8) Tandya 13-3-2)

(३६५) वृषा — सुख शान्ति आनन्द वर्षक।
Showerer of happiness, peace and bliss.

(३६६) वृषभः — शक्तिशाली। Mighty

(३६७) वृजिनम् — पाप। Sin

(३६८) वृत्राणि — अज्ञान, काम क्रोधादि आवरक पाप तथा विघ्न।
Sins or evils which are okstacles in the way of spiritual attainment-ignorance, last, greed etc.

(३६९) वृकः — १ वज्र, २ चोर।
1 Thunderbolt (Nig. 2-20) 2 A thief (Nig. 3–24)

(३७०) वृक्तबर्हिषः — १ पुरोहित २ पवित्र भक्त
1 Priests (Nig. 3-*18*) 2 Devotees who have purified themselves

(३७१) वृजनम — बल। Strength (Nig. 2-9)

(३७२) वृतम — धन। *Wealth* (Nig- 2-10)

(३७३) वृणक्ति — नष्ट करता है।
Kills or destroys. (Nig. 2-*19*).

(३७४)	वृत्रः	—	१ मेघ, २ अज्ञान वा पाप ३ पापी । 1 Cloud (Nig. *1*-10) 2 Ignorance or sin (Shat 11-1-5-7) 3 A sinner.
(३७५)	वृत्रतूर्ये	—	दुष्टों अथवा पाप वृत्तियों के साथ युद्ध में In the battle with the wicked or evil tendencies.
(३७६)	वृषन्धिः	—	मेघ । Cloud (Nig. 1-10)
(३७७)	वीतये	—	ज्ञान की प्राप्ति और पाप के निवारण के लिये । For enlightenment and throwing away evils.
(३७८)	वेदः	—	१ वेद २ धन । 1 The Veda 2 Wealth (Material as well as spiritual)
(३७९)	वेधाः	—	मेधावी wise man or genius (Nig. 3-15)
(३८०)	वेनः	—	१ मेधावी २ यज्ञ ३ परमेश्वर की कामना करने वाला भक्त । 1 A wise man (Nig. *3*-15) 2 Yajna (Nig. 3-17) 3 A devotee who loves God intensely.
(३८१)	वेनति	—	१ कामना करता है, २ गति करता है ३ पूजा करता है । 1 Desires (Nig. 26) *2* Moves Nig. 2-14) Worships (Nig. 3-14)
(३८२)	वैश्वानरः	—	१ सर्वव्यापक सर्व हितकारी परमात्मा २ अग्नि *1* God prevading all and desiring the welfare of all 2 Fire

			(Shat 6-2-1-35)
(३८३)	सत्रा	—	१ सत्य २ सदा के लिये । *1* Truth (*N*ig. 3-30 *2* For ever or always.
(३८४)	सुदंसाः	—	अच्छे कर्म करने वाला । God or a person doing noble deeds.
(३८५)	सूनृता	—	१ सत्य मधुर वाणी २ आध्यात्मिक उषा । True and Sweet Speech 2 The Divine Dawn of illumination) (Nig. *1*-8)
(३८६)	सूर्यः	—	१ सूर्यादि का भी प्रकाशक परमेश्वर २ सूर्य । *1* God as the Light of lights, giver of light to the sun and other luminaries 2 The sun.
(३८७)	सोमः	—	१ संसार का उत्पादक और शान्ति का स्रोत परमेश्वर २ ज्ञान मय भक्ति रस ३ वीर्य ४ चन्द्रमा ५ अमरता का दिव्य आनन्द । 1 God as Creator of the world and Source of peace 2Devotion commingled with Wisdom 3 Semen 4 Moon 5 Divine Delight of Immortality.
(३८८)	सोमाः	—	चन्द्रमा के समान शान्त स्वभाव वाले भक्त Devotee of moon-like nature.
(३८९)	सुमन्मा	—	उत्तम ज्ञानी । A man of wisdom
(३९०)	सूनुः	—	१ पुत्र २ प्रेरक । 1 Son 2 Promoter or Impeller

(३६१) सूरिः — १ ज्ञानी २ स्तुति करने वाला भक्त
1 A wise man 2 A devotee
(Nig. 3-16)

(३६२) सधमाद्ये — १ब्रह्म के साथ आनन्द लाभ में २ हृदय में जहां जीवात्मा ब्रह्म के आनन्द का अनुभव कर सकता है।
1 In the enjoyment with God.
2 In the heart where the soul can enjoy bliss with God-

(३६३) सपर्यति — १ सेवा करता है, २ पूजा करता है।
1 Serves (Nig. 3-5) *2 W*orships

(३६४) समत्सु — युद्धों में।
In the battles with(both internal and external enemies) *N*ig.2-17

(३६५) सरस्वती — १ वाणी २ विदुषी स्त्री।
1 Speech (Nig. 1-1*1*)
2 A Learned lady.

(३६६) सहः — १ बल २ सहन शक्ति।
1 Strength (Nig. 2-9)
2 Power of endurance.

(३६७) स्तोभति — पूजा करता है।
Worships (Nig. 3-14)

(३६८) स्पृधः — युद्ध में स्पर्धा करने वाले विरोधी।
Opponents in the battle (with external as well as inter*n*al enemies.)

(३६९) स्योनम — सुख। Happiness (Nig. 3-6)

(४००) स्वाध्यः — उत्तम बुद्धि, कर्म और ध्यान वाले पुरुष।
Men of good intellect, actions and meditation.

(४०१) सुपर्णाः — १ सूर्य की किरणें २ पक्षी ३ उत्तम कर्म करने वाले आत्मा।
1 Rays of the sun 2 Birds
3 The souls doing noble deeds

(४०२) सुम्नम् — सुख। Happiness.

(४०३) शतक्रतुः — सर्वज्ञ और सर्वशक्तिमान् (परमात्मा)
Omniscient and Omnipotent

(४०४) शक्म — शक्ति। Power or strength.
(Nig. 2-1)

(४०५) शक्वरी — १ बाहु २ गौ। 1 Arm (Nig. 2-4)
2 Cow (Nig. 2-11)

(४०६) शग्मम् — सुख। Happiness.

(४०७) शची — १ वाणी २ कर्म ३ बुद्धि।
1 Speech (Nig. 1-11) 2 Action
(Nig. 3-9) 3 *W*isdom or intelligence.

(४०८) शमी — कर्म। Action, work.

(४०९) शतम् — १ असंख्य २ सौ। 1 Many,
innumerable 2 Hundred.

(४१०) शम — शान्ति २ सुख
1 Peace 2 Happiness

(४११) शरणम् — १ गृह २ शरण।
1 Home (Nig. 3-4) 2 Shelter

(४१२) शर्धः — बल। Strength or power.
(*Nig* 2-9)

(४१३) शर्म — १ गृह २ सुख। 1 Home (Nig. 3-4)
2 Happiness (Nig 3 6)

(४१४) शर्याः — अंगुलियाँ। Fingers (Nig. 2.5)

(४१५) शर्वरी — रात्रि। Night (Nig. 1-7)

(४१६) शग्मः — १ बल २ धन। *1* Strength or power 2 Wealth (Nig. 2-9)

(४१७) शिक्षति — १ देता है २ सिखाता है।
1 Gives (Nig. 3-20) 2 Teaches

(४१८) शिपिविष्टः — १ ज्योतिर्मय परमेश्वर २ सूर्य।
1 Resplendent God 2 The sun

(४१९) शुक्रम् — १ शुद्ध स्वरूप और सर्व शक्तिमान् परमेश्वर २ वीर्य।
1 God as Pure and Almighty
2 Semen or virility

(४२०) शुष्णम् — बल। Strength or power (Nig. 2-9)

(४२१) शुष्मम् — बल। Strength or power (Nig. 2-9)

(४२२) शूषम् — १ बल २ सुख।
1 Strength or power (Nig. 3-6)
2 Happiness.

(४२३) शवः — सुख। Happiness or delight

(४२४) शोचिः — ज्वाला। Flame

(४२५) शृतासः — परिपक्व। Mature

(४२६) श्रत् — सत्य। Truth (Nig. 3-*10*)

(४२७) श्रद्धा — १ श्रद्धा-पूर्ण विश्वास २ सत्य को दृढ़ता से धारण करना। *1* Faith
2 Upholding the Truth

(४२८) श्रवः — १ ज्ञान २ यश ३ भोजन ४ धन
1 Knowledge 2 Good reputation 3 Food (*Nig.* 2-9) Wealth (Material as well as spiritual)

(४२६) हरयः — १ मनुष्य २ किरणें।
1 Men (Nig. 2-3) 2 Rays.

(४३०) हरितः — १ दिशाएं २ नदियां ३ अङ्गुलियाँ
1 Directions (Nig. 1:6) 2 Rivers
3 Fingers (Nig. 2-5)

(४३१) हरी — १ ज्ञान और भक्ति २ प्रेम और दया
३ घोड़े ४ धन और ऋण विद्युत्
1 Knowledge and devotion
2 Love and Kindness of God
3 Horses 4 Positive and negative Electric currents.

(४३२) हर्यति — १ चाहता है २ गति करता है।
1 Desires (Nig. 2-6) 2 Moves

(४३३) हविः — १ आहुति २ भक्ति और योगाभ्यास
1 Oblation 2 Intense Love and practice of Yoga.

(४३४) होता — १ ज्ञान सुख शान्ति दाता परमेश्वर
२ ऋग्वेद मन्त्रों से हवन कराने वाला।
1 God as giver of knowledge, happiness and peace. 2 A priest who recites Rig Vedic Mantras.

(४३५) होत्रा — १ वाणी २ यज्ञ।
1 Speech (Nig. 1-11)
2 Yajna. (Nig. 3-17)

(४३६) ह्वरः — क्रोध। Anger (Nig. 2-13)

परिशिष्टाः केचित् शब्दाः

(४३७) अप्रतिष्कुतः — अदम्य, अजेय।
Invincible, Indomitable.

(४३८) अमीवचातनः — रोगनाशक। Destroyer of diseases.

(४३९) अचिक्रदत् — १ आनन्दित करता है। २ पुकारता है।

1 Gladdness. 2 Cries aloud or invokes

(४४०) अनीकम् — १ बल २ तेज ३ सेना।
1 Power or Force 2 Splendour 3 Army.

(४४१) अन्तमः — समीपतम (परमेश्वर) The Closest

(४४२) अरेपसः — निष्पाप। Sinless.

(४४३) अदुच्छुनः — दुःखरहित। Free from misery

(४४४) आर्यः — १ धार्मिक पुरुष २ ईश्वर भक्त ३ कर्तव्य परायण। 1 A noble righteous person. 2 A man of devout nature 3 A dutiful person.

(४४५) आमः — १ कच्चा वा अपरिपक्व २ अपरिपक्व ज्ञान वाला अतपस्वी पुरुष।
1 Immature, unripe 2 A man of immature knowledge and devoid of austirities

(४४६) उपस्थसत् — सदा समीप रहने वाला (परमात्मा)
God as Ever living within us.

(४४७) गातुवित्तमः — सत्य मार्ग जानने वालों में श्रेष्ठ।
The best among the knowers of the true path

(४४८) गूर्तिः — परिश्रम, उद्योग।
Labour or hard work

(४४९) दोषावस्तः — दिन और रात। Day and Night

(४५०) मनीषा — १ बुद्धि २ स्तुति।
1 Intellect 2 Praise

(४५१) यामनि — १ मन को वश में करने (योग) के समय में २ सत्य मार्ग में।
1 At the time of Yoga or controlling the mind 2 On the path of truth.

११ अथर्वा (P. 859) A non-violent Yogi

Appreciations by some saints and Scholars

(of the Hymns of the Sama Veda or its part Some Psalms of Sama Veda)

A FEW EXTRACTS

The Centinarian Saintly Scholar's blessings.

"Brahmarshi' Pandit S. D. Satavalkar ji (100 years old) Vedic Scholar writes :—

The Translation of the Sama Veda that you are publishing in very good. I like it very much. When it is published, please send some copies to German Vedic Institutions also.

Pardi
16-11-1967

S. D. Satawalekar
President Swadhyaya Mandal

His Holiness Mahatma Ananda Swami ji Sarasvati the most distinguished leader of the Aryan World on 27. 5. 1967.

"Vidya Martanda Acharya Dharma Deva who after taking Banaprastha is known by the name of Mahatma Deva Muni is un-paralleled in making the comparative study of the Vedas. All the books written by him are respectfully regarded by the Scholars and laymen alike. His translation of about 120 Sama Veda Mentras in Hindi Poetry is very fine. Similarly his translation of more than a hundred Mantras in "Some Psalms of the Sama Veda Samhita" is very attractive and charming.

Mahatma Deva Muni ji's whole life is an ideal life and it is imitable for all Arya Scholars.

There is an impress of Acharya Dharma Deva ji's Scholarship, simplicity and lack of pride on my mind.

I always pray for his welfare.

Ananda Swami Saraswati.

Hardwar.
27.5.1967.

His Holiness Yogi Swami Shuddhnnanda ji Bharati founder President of Yoga Samaj, Madras-a distinguished Yogi and a renowned Poet of Tamil and English, wrotes to Pt. Dharma Deva ji on 20.10.1967 from Madras:—
Prosper good soul,

I was happy to go through your valuable book on Sama Veda. I highly appreciate it. I have a high regard for you and your services to Vedic culture. Your translation is lucid, simple and it instils an aspiration in readers to study more and more of the Vedas."

20.10.1967.

Shuddhananda Bharati,
Yoga Samaj, Madras.

Acharya Udaya Virji Shastri Veda Ratna Vedanta charya Vidya Bhaskar, Vidya Vachaspati :—

I am in receipt of your books 'Some Psalms of the Sama Veda Samhita and साम संगीत सुधा Your translation of the Sama Mantras in melodious poetry is very good. Hearty congratulations. Such a translation of the whole Veda will be very much liked by the readers.

Ghaziabad
20—1—67

Udaya Vir Shastri

Principal Dr. A. C. Bose, M. A., Ph. D., author of "The Call of the Vedas" and "Hymns from the Vedas" etc. wrote as follows in appreciation of "SOME PSALMS OF THE SAMA VEDA SANHITA".

"This book by Pandit Dharm Deva Vidya Martanda on the Sama Veda is remarkable for the intense feeling of devotion he has brought to the writing of it. As he himself says in his covering note, he wrote the book, having been inspired by prolonged meditation on the spirit of the Sama Veda

mantras. Quite naturally he has sought expression in verse, even though the language is English. He has expanded the orginal ideas to some extent.

His readers will share his enthusiasm and devotion. They will come under the influence of the author's intense feelings, emphasised by the metrical form.

I highly appreciate the devotional approach of the author in his treatment of Sama Veda.

G-9 Green Park,
New Delhi-16.
August 15, 1966,

A. C. Bose.

Shri Prof. Tara Chandra ji, M.A.,S.T.C.O. former Head of English Department at the Gurukula Kangri University and author of several good books in English including the Life of Dayananda Sarsvati writes :-

"I have gone through "Some Psalms of the Sama Veda Samhita" by Shri Pt. Dharma Deva ji Vidya Martanda and found it highly devotional and inspiring. It is surprising to see this Sanskrit Scholar composing verses in a foreign tongue and so successfully. **This book gave me deep consolatton in my serious illness.**

Such devotional productions belie them, who say that there is lack of spiritual and devotional spirit in the Arya Samaj. The way in which the Vedic verses have been translated into English poetry is admirable.

May the Pandit ji live long and continue his noble work.

Sita Sadan
Vivekananda Rd.
Bombay 67
14-11-67

Tara Chand Gajra
M.A.,S.T.C.O.,
Bombay

Prof. Lal Chandra ji M.A. formerly head of the English Department at the Gurukula Kangri University :—

"Many thanks for fine selection of Sama Veda Mantras which you have translated in such a manner that we can understand not only the whole but the meaning of each word in the Mantra. May God give your health, long life and success, so that you may continue to serve humanity with the inexhaustible fund of knowledge you possess.

Shri Aurabindo Ashrama
7-12-66

I have had a great privilege to go through the booklet "Some Psalms of the Samhita" I was very much impressed by the fluency and faithful rendering of the sacred hymns selected by the learned author Pandit Dharma Deva Vidyamartanda. Pandit ji is renowned for his mastery over Sanskrit and this small treatise is indeed an index of his glorious and gifted talent in versification in a foreign tongue. Those who have read the Western Translations of Veda Mantras shall vouchsafe my remarks that **his translation is in fact, most enlivening and enlightenning, as well as interesting and illuminating**

Principal Bishan Sahai
New Delhi

25-2-1966

REVIEW :—A book of knowledge which gives consolation and peace.

Some PSALMS OF THE SAMAVEDA SAMHITA, metrically translated By Acharya Dharma Deva Vidya Martanda, Vedic Research Scholar.

Pandit Dharma Deva Vidya, Martanda is not only a scholar, but a renowned writer of Sanskrit, Hindi & English. This is a treatise on Sama Veda which has 1875 Hymns. He has selected some Mantras and given a very lucid translation of each hymn in poetry.

Every student of Vedic Studies and Scholars of Vedas will find this a unique Contribution to Vedic Literature, especially devotion and contemplation in Sama Veda.

Shantipriya,
Editor,
"Vedic Digest" Baroda
November 1966

Appreciations by Some Foreigners

Extracts from the letter of Mr. Scott—an English Poet (Now known as "Anurakta")

Shri Aurobindo Ashram,
Pondicherry,
8-1-67

Dear Shri Acharaya Dharma Deva Vidya Martanda,

I was very pleasantly surprised to reseive your kind gift of your translation of some Psalms from the Sama Veda Samhita

To bring these pure and Light-raditating hymns to the attention of those of us who are unable to enjoy them in Sanskrit is a service indeed and your sincerity and real devotion to your task is very apparent.

I have read the book several times and some of the Psalms appealed to me immediately and positively-for example, I atonce noted the third one on page 20 and the first one on page 42, etc.

I thank you once again for the pleasure and stimulus which your book has given to me and I wish you peace and much happiness in 1967.

With appreciation

Yours very sincerely
ANURAKTA

A]German Scientist's appreciation :—

Dr. Clemens Jung Chief Chemist :—

My dear Sir and friend,

Respectful and loving Namaste

Many thanks for the small book "Some Psalms of the Sama Veda Samhita." I read it several times. May be, later on, if I can save time for it, I will try to translate some of these wonderful Psalms in German."

8753 Obernburg
Dr. Jordan Street 2
W. Germany
28-10-67

With best regards
Yours very sincerely
Clemens Jung

Miss Mary Paris of New York (Now known as Shri Maitreyi Devi after her initiation into Vedic Dharma by Pandit Dharma Deva ji on 23-12-1962) so highly appreciated 'Some Psalms of Sama Veda Samhita' that she in her letter dated June 13, 1967 from San Fransisco (California) ordered for 50 Copies of the book, sending a cheque for the purpose.

CORRIGENDA

Please correct the following and other misprints due to over sight

Page and line		For	Please read
11	13	Survay	survey
15	19	Dictonary	Dictionary
11	21	Scipteres	Scriptures
59	19	पुरूणं	पुरूणां
88	6	un-dainted	Un-daunted
117	13	मघो	मधो
129	5	inpede	impede
141	24	place	peace
150	21	परसम्	रूप रसम्
156	13	invularable	invulnerable
162	20	atattain	attain
167	14	above	abode
186	23	Pavata	Parvata
187	18	Patrots	Patriots
,,	25	house	a house
188	16	Chairots	Chariots
190	22	Sama	Soma
192	7	Sumpeme	Supreme
,,	10	soga	sage
195	5	Pranayana	Pranayama
11	20	sail	take
196	9	All-seering	All-seeing
,,	8	mysiads	Myriads
,,	12	Obeure	Obscure
197	11	Scholors	Scholars
202	10	Velocious	Velocitous
211	18	G	O
237	4	Tho	Thou
246	1	Being	Bring
27	8	सुप्रीत मनुष	सुप्रीतो मनुषो
254	4	३८५	४८५
297	17	देवीतय	देव वीतय
299	16	meters	metres
300	20	श्रत्र:	श्रत्र
308	15	Himself	himself
315	21	llke	like
328	8	६१५	६३५
382	7	मसद्	महद्
385	11	kowledge	knowledge
396	10	Revelatton	Revelation